
Præsten fra Vejlby

Blichers Novelle dramatiseret af Hans Brix og Kaj Munk

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Præsten fra Vejlbj	4
Blichers Novelle dramatiseret af Hans Brix og Kaj Munk	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: Første Akt	6
2. Akt: Anden Akt	16
3. Akt: Tredje Akt	23
4. Akt: Fjerde Akt	33
5. Akt: Femte Akt	37

Præsten fra Vejlby

Blichers Novelle dramatiseret af Hans Brix og Kaj Munk

Kilde Indskrivning af en maskinskrevet version, som findes på Det kgl. Bibliotek, Dramatisk Bibliotek, suffløreksemplar fra Folketeatret.

Indledning

Munk arbejdede i sit forfatterskab ind imellem direkte med andre dramatikeres værker fx Valdemar Rørdams *Buddha* (1935), Shakespeares *Hamlet* (1935) og oversættelsen af Maxwell Andersons *The Masque of Kings* (*Mayerling-Dramaet*, 1938).

Begyndelsen af 1940'erne, med 2. Verdenskrig brølende uden og inden for landets grænser, kan beskrives som en tid, hvor Munks forfattergerning var koncentreret om især to stofområder: Biblen og Danmark. Denne dramatisering af Steen Steensen Blichers dagbogsnovelle, *Præsten i Vejlbye* (1829), vidner sammen med andre værker i perioden, fx *Atterdag* (1940) og *Niels Ebbesen* (1942), om Munks glødende interesse for det nationale, men dramatiseringen er samtidig også udtryk for et granskende blik ud i det kristne og bibelske stof. Munk var som Blicher både forfatter og præst.

Hans Brix fortæller tilblivelseshistorien i *Hurtig svandt den lyse Sommer* (1946). Den 15. juni 1942 sendte Munk ham et brev, hvor han bl.a. forklarede at provinsteaterdirektør Svend Wedel havde spurgt ham, om han kunne tænke sig at skrive en dramatisering af Blichers kendte novelle *Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog* (1824). Munk ville gerne gøre det i samarbejde med Brix. Munk foreslog, titlen skulle være *En Landsbypræsts Dagbog*. Den 21. juni havde Munk dog ombestemt sig. Han foreslog *Præsten i Vejlby* – en anden af Blichers noveller – i stedet for den førstnævnte. Teksten blev skrevet i fællesskab, mens Brix opholdt sig i “det statelige Lokkelykke” – familien Munks sommerhus – i forbindelse med et rekreativt ferieophold i løbet af sommeren samme år. Om stykket præciserer Brix nøgternt, at dets “største Succes ubestrideligt var og blev dets Genesis på Lokkelykke”.

I 1626 blev præsten Søren Jensen Qvist uskyldig henrettet, anklaget for mord på en mand, der havde friet forgæves til præstens datter. Blichers novelle

og Brix' og Munks drama har samme realhistoriske hændelse som inspiration og ligner i store træk hinanden mht. handlingsstruktur og kronologi.

Blichers novelle kan karakteriseres som en slags kristen-eksistentiel krimi med dagbogsstruktur, men dagbogspræget er naturligvis gået tabt ved dramatiseringen, ligesom den uundgåelige "bortfjernelse" af fortælleren (og dermed også hovedpersonen!) medfører en begrænsning af fortællingens eksistentielle forståelses- eller tolkningsniveauer. Til gengæld tilføjer dramaet med sine talesprogsagtige replikker et folkeligt og mere muntert islæt. Desuden fik forfatterne overført mange sproglige detaljer, bl.a. forældede gloser og ældre grammatik, hvorved skuespillet fremstår realistisk og autentisk i forhold til handlingens tid.

Præsten fra Vejlby

Blichers Novelle dramatiseret af Hans Brix og Kaj Munk

Personerne:

Jomfru Mette

Niels Bruus

Morten Bruus

Erik Sørensen, Herredsfoged

¹Hr. Søren, Præsten fra Vejlby².

Præsten fra Lyngby.

Marthe, hans Kone

Præsten fra Hyllested

Dorthe, hans Kone.

Præsten fra Aalsø.

Elsebeth, hans Kone

Kirsten Madsdatter

Else, en Bondekone

Jens Larsen.

Gaasepiggen.

Spillemanden.

1. Akt: Første Akt

Præstegaardshaven Vejlby. Jomfru Mette sidder ved sin Spinderok, nynnende en Vise. Mettes Vise³.

4

---

¹*Herredsfoged*: Ældre nydansk ord, som indtil 1919 var navnet på den embedsmand, der var dommer og øvrighed (politimester) i et herred (datidig retskreds). [ODS]

²*Vejlby*: Landsby beliggende i det østlige Djursland tæt ved Grenå, hvilket også er gældende for de andre byer, som nævnes her i persongalleriet: Ålsø, Lyngby samt Hyllested, som dog ligger tættere på Ebeltoft. Senere nævnes endvidere Rosmus og Kalø, som også er beliggende på Djursland. Når Munk i dette skuespil er yderst konkret mht. geografiske områder, skyldes det, at herkommende fortælling om præsten i Vejlby, Hr. Søren Quist, bygger på sande, realhistoriske begivenheder. [GM & KSFT]

³*Mettes Vise*: Visens tekst skal sandsynligvis tilskrives den danske komponist og sangskriver Otto Mortensen (1907-1986), bl.a. kendt for musikken til "Du danske sommer, jeg elsker dig" (1932), tekst af Thøger Larsen (1923). [DSD]

⁴ Note i suffløreksempelret: Mel: hos Arnholtz. (2. Hæfte.)

Med Fryd jeg sagtelig
en Morgenstund
fremgik til Moserne
at skue Roserne
saa mangelund.

Den Bonde frydelig
saa jeg fremgaa,
sit Korn han mejede
hans Søn bortfejede
de Roser smaa.

Der jeg spadserede
i Lunden fri,
der jeg omvankede,
de Blomster sankede
paa vilden Sti.

Nu mærk, min kæreste,
hvad der jeg saa:
Der stod en frydelig
ja meget dydelig
Fiolen-Blaa.

Jeg saa i Lunden
stande overalt
de Roser yndelig
hun dog besynderlig

(Lidt efter ses Niels Bruus arbejde trevent⁵ bag Mettes Ryg i en Udkant af Haven. Ind ad en Laage kommer Morten Bruus, han ser sin Bror, denne vil tale, men Morten peger paa Mette, tysser paa ham og gør en Gestus, halvt fortrolig, halvt brutal, saa Niels trækker sig tilbage.)

(1) Morten Bruus: Naa! Her bliver Fanme slidt i det — æh, jeg mener: Rokken er sgu i Gang.

(2) Jomfru Mette: Uha! Er det Jer⁶, Morten Bruus? I køs⁷ mig. Hvad vil I her i Haven?

⁵trevent: Ordet "treven" er fra ældre nydansk og betyder langsom eller sendrægtig, især pga. dørskhed eller uvillighed. [ODS]

⁶Jer: I skuespillet bruges i vid udstrækning den ældre, formelle tiltaleform "pluralis majestatis" bl.a. "I" og "Jer" i stedet for henholdsvis "du", "din", "De" og "Deres". Dog veksler Munk her meget, og der kan være en pointe i at holde øje med disse skift i tiltaleform. [ODS]

⁷køs: En ældre, stærk præteritum-bøjningsform af det gammeldanske "at kyse", som her bruges i betydningen skræmme, gøre ræd, sætte skræk i. [ODS]

- (3) Morten: Naa-e! det var nærmeste Vej. Morten Bruus har ikke for Skik at gaa Omveje, hæhæ. Jeg havde et Ærinde til Hr. Søren, men Jomfruens Far er kanske ikke hjemme. Saa kan jeg nøjes med Jer, hæhæ!
- (4) Jomfru Mette: Far kommer sikkert straks. Den Karl, der har hængt sig hos Jer paa Ingvorstrup⁸...
- (5) Morten: Hvad ham? Det var Kærestesorg. Jeg har ikke slaaet ham. Det er Løgn, hvad Folk siger. Og hvad kommer han jeres Far ved? De andre Karle var ved at kule ham ned i et trebundet⁹ Markskel.
- (6) Mette: Far er gaaet hen for at læse en Bøn over Graven, selv om det ikke er lovligt. Far sagde, Gud kender Menneskers Lidenskaber og dømmet dem maaske mildere, end vi andre gør og tør. Men det er noget siden han gik, saa han maa snart være her. Jeg tror, jer Bror arbejder etsteds i Haven. I kan jo snakke med ham saa længe.
- (7) Morten: Eller ogsaa kan jeg snakke med Jer. Det er bleven mig fortalt, at jer Far har en Følhoppe til Salg. Vi mangler just en Følhoppe paa Ingvorstrup. Det er ellers ikke for det, at vi mangler noget hos mig. Men det kan ikke undgaas, at der paa en Gaard som min ind imellem maa en Nyanskaffelse til. Vi mangler altsaa en Følhoppe ude. Det kan være, der ogsaa mangler en eller anden Ting inde. Man er jo hen mod de 40 nu. Det kan vel ikke være for tidlig at tænke paa Forandring — eller hvad mener Jomfruen?
- (8) Mette: Det er dog sært, som Traaden, jeg spinder, er skør i Dag. Den bliver ved med at briste.
- (9) Morten: Jomfruen tager for løst paa det. Bare klem til. Den haarde Haand ordner det hele.
- (10) Mette: Haha, jeg tror ikke, I har meget Forstand paa at spinde Uldgarn.
- (11) Morten: Det kan være. Saa har jeg Forstand paa de Ting, der vigtigere er. Jeg har drevet Ingvorstrup op fra et Rakkerhus¹⁰ til det, den er nu. De Ingvorstrup Stude har Ry langt op i det tyske. Man er bleven en holden Mand og har kun sig selv at takke for det. Nu er Ingvorstrup en Gaard, man kan byde en hvilkensomhelst Pige med en Smule Ræson i til Kone paa, og være vis paa, at hun siger Tak.
- (12) Mette: Jamen det er da lykkeligt for Jer. Saa maa I se at faa en, der passer til jer — jeg mener af samme Alder, og som forstaar sig paa Stude.
- (13) Morten: Ja, ja, bette Jomfru, ja, ja, bette Jomfru. Jeg faar nok den, jeg vil have. Det er aldrig gaaet dem godt, der gør sig knibske mod mig. Se nu til, ham her Ole

---

⁸*Ingvorstrup*: Lille hovedgård (ca. 1430) ved Kolindsund i byen Revn ca. 1 kilometer nord for Vejlbj, udstykket omkring 1915.

⁹*trebundet*: Ældre nydansk landbrugsbetegnelse om et skel, hvor tre marker støder sammen. [ODS]

¹⁰*Rakkerhus*: Ordet ”rakker” bruges i dag oftest som en nedsættende, foragtende betegnelse, et skældsord. En rakker var bl.a. en person som udførte renovationsarbejde eller fungerede som bødlens medhjælper. ”Rakkerhus” må være synonymt med rakkerhule eller - kule, altså rakkerens bolig. [ODS]

Andersen, sølle Kræ til Husmand, bilder sig ind, han kan spille Øvrigheden¹¹ ud imod mig, hæhæhæ! Jomfruen har da hørt om den Eng og det Tørveskær?

(14) Mette: Nej, det ved Gud da jeg ikke har.

(15) Morten: Naa, ikke? Jasaa? Jomfruens Far er jo da ellers ogsaa en Smule kendt med Landbrug, saavidt en Præst nu kan være det med den Klat Jord her hører til. Jo, se, ham her Ole Andersen, han kommer den Onde fortære mig — æh, han kommer Gud hjælpe mig og stabler sig op og vil genne med *mine* Stude. ”De gaar i min Mose”, piber han. ”Din Mose” sagde jeg, ”hvor mine Stude gaar, der er min Mose”. Saa truede han med at gaa til Herredsfogeden med det samme. ”Goddag, Erik Sørensen! Det er bleven mig fortalt, at I mangler et Par Mohrenkopper¹²!”

(16) Mette: Mohrenkopper! Hvad er det for nogen Kopper?

(17) Morten: Ja, se, lille Jomfru, det er jo et Par Blaaskimler¹³ med Sving i Bagkroppen og sorte i Hovedet som Zigeunere, Herregaardskram. Svir for en Kusk at holde i Tømmen. De staar hos mig endnu. Hvis det interesserer Jomfruen, kunde jeg godt have min Plaser¹⁴ af, hvis Jomfruen en Dag vilde besøge Ingvorstrup, at lade hende prøve dem for en Karet.

(18) Mette: Ja Tak, Morten Bruus, det kunde jo være morsomt nok, men jeg regner ikke med at komme til Ingvorstrup, før han har sig en Kone paa Gaarden.

(19) Morten: Den Kone kunde *hun* jo blive?

(20) Mette: Det sker ikke. Min Far raader for hvem jeg skal have.

(21) Morten: Det var et godt Ord Jomfru. Saa kom vi saa vidt med den Handel. Saa fortsætter vi med Mohrenkopperne. Jeg tog altsaa til Herredsfogeden og sagde: ”Jeg har det her Par Bæster, dem har jeg givet 75 Daler for, jeg har nemlig købt dem hver for sig. Parrede er de deres 100 Daler værd, men I skal faa dem tilsammen for det, de staar mig i.

(22) Mette: Og saa sagde Herredsfogeden Nej Tak, hvis jeg ellers kender Erik Sørensen.

(23) Morten: Naa, saa det sagde han. Saa er jeg bange, Jomfruen ikke kender mere til Retsvæsen end til Mohrenkopper. Nej, han svarede, at nu skulde han undersøge Sagen med Ole Andersen, den maatte jo gaa Rettens Gang, og Morten Bruus ved nok, hvor den Ret gaar hen.

(24) Mette: I skal ikke bilde mig ind, at Herredsfogeden er saadan en.

¹¹*Øvrigheden*: Ældre nydansk ord, som i denne sammenhæng betegner den stedlige udøver af den myndighed, der fører det almindelige tilsyn med lovenes overholdelse i første og anden instans, dvs. stiftamtmand, amtmænd, magistrater, fogeder og politimestre. [ODS]

¹²*Mohrenkopper*: Betegner en blåskimlet ko med sort hoved, sorte ben, sort manke og sort hale. [ODS]

¹³*Blaaskimler*: Betegnelsen ”skimlet” bruges om kreaturer, især heste, hvis hårlag er en nogenlunde ligelig blanding af hvide og mørke hår eller stærkt isprængt hvidt i det mørke. [ODS]

¹⁴*Plaser*: Fransk ord ”plaisir”, som betyder fornøjelse, morskab. [ODS]

- (25) Morten: Herredsfogeden! Herredsfogeden! Hvem er Herredsfogeden? Ikke andet end som Baronens gamle Skriverkarl, der er bleven forfremmet, fordi han forstod at gaa sin Herre under Øjne.
- (26) Mette: I er rigtig Styg er I, en rigtig Pranger¹⁵ og...
- (27) Morten: Men der har vi jo Manden, Goddag, Herredsfoged, Goddag. Vi stod lige og talte om jer. Jeg satte Jomfruen ind i min lille Sag, og vi var begge to enige om, at hos jer laa den i de allerbedste Hænder, hæhæhæ!
- (28) Erik Sørensen: (*ind*) Goddag, Jomfru Mette. Undskyld, jeg gik gennem Stuerne. Der var slet ingen derinde. Saa hørte jeg Stemmer herude og — —
- (29) Mette: Far er henne — — — Far maa snart være her. Vil I ikke indenfor?
- (30) Erik Sørensen: Aah, her er jo rart i Haven. En smuk September. Ikke for kold og ikke for varm. Hvad jeres Sag angaar, Bruus, da er Vidnerne afhørte. Jeg har examineret dem grundigt. Ved en række Quæstioner¹⁶, betræffende¹⁷ Ejendomsretten til Tørveskiftet¹⁸, erholdt¹⁹ jeg klare Vidnesbyrd. De gaar desværre alle jer imod.
- (31) Morten: Naa, gør de. Jamen, det kan vi bære, blot ikke Herredsfogeden gaar mig imod.
- (32) Erik Sørensen: Nu faar vi se.
- (33) Morten: Hvad Mohrenkopperne angaar...
- (34) Erik Sørensen: De Mohrenkopper anser jeg det for rettest at vente med at handle om, indtil Sagen er afgjort. Jeg regner med, at Dommen kan blive oplæst paa Tirsdag. — Hvem er den Mand, som staar der og lurer?
- (35) Mette: Det er vor nye Kusk.
- (36) Morten: Det er min Bror, Niels, vi Bruuser har ikke Ord for at lure, saa der tror jeg, Herredsfogeden tog fejl. Men maaske har han et eller andet at tale med mig om. Er der noget, Niels? Jeg har ikke faaet snakket videre med dig, siden du kom i Plads her. Hvor kan det være... (*fjerner sig med Broderen, Stemmerne taber sig.*)
- (37) Erik Sørensen: Hvad er det, Jomfruen spinder?
- (38) Mette: Uld.
- (39) Erik: Ja, jeg mener, hvortil skal Ulden, skal Traaden, skal Uldgarnet finde sin Anvendelse?
- (40) Mette: Jeg ved det smænd ikke selv endnu. Maaske til en Klokke.

---

¹⁵*Pranger*: Betegner en person, som ernærer sig ved at opkøbe og videresælge noget, især om handelsmand, der pranger med heste, kreaturer eller fødevarer, og som - jf. den oprindelige betydning - ikke altid er lige hæderlig. [ODS]

¹⁶*Quæstioner*: Ordet staves også med "kv-" og kommer af det latinske "quæstio": spørgsmål. Jf. fransk "question" (samme betydning). Ordet blev i gamle dage brugt til at betegne et hårdt forhør, en tortur, hvis formål var at aftvinge tilståelser fra en tiltalt. [ODS]

¹⁷*betræffende*: Fra tysk ("betreffen"), som betyder vedrørende eller angående. [ODS]

¹⁸*Tørveskiftet*: Samme som "tørvelod", dvs. et jordlod bestående af tørvemose. [ODS]

¹⁹*erholdt*: Kommer af det tyske "erhalten", som egentlig betyder at opretholde, men som her bruges i betydningen at komme i besiddelse af, få eller opnå. [ODS]

- (41) Erik: Jasaa. Ja, ja, en Klokke er jo — jeg mener omkring Underlivet — — ja, det er om at gøre, at man ikke fryser fra nedentil. Ja, nu endelig fik vi Sommer.
- (42) Mette: Den ventede længe med at komme.
- (43) Erik: Ja, tænk, til helt hen i Høst. Men des mere velkommen er det jo.
- (44) Mette: Ja, det er den rigtignok.
- (45) Erik: Det er saadan en stor Kunst at kunde bie²⁰. Saa kommer alting, som det skal. — Ja — ja, han er jo en fattig mand, denne Ole Andersen. Jeg tænker paa Processen, vi talte om. Og Morten Bruus er en rig Mand. Det er ikke let at gaa det store Landbrug imod. De pukker²¹ jo paa at være Rigets Marv.
- (46) Mette: Ja men — ja, jeg forstaar mig jo ikke paa det — men jeg mener: Retten er vel til for at værge den fattige Mand. Den rige kan værge sig selv. Jeg mener altsaa bare, at Retfærdigheden maa gaa frem for alt.
- (47) Erik: Det siger sig selv, min Jomfru. Skal ikke mankere²². For Rettens Tjener er Rettens eneste Norm. Men — men selve Ejendomsrettens Begrebsbestemmelser har i Virkeligheden gennem de skiftende Tider været højst variabel og er endnu vanskeligt definerbar, Vel opererer vi med Begrebet den faktiske og absolutte Besiddelsesret, men hertil slutter sig straks Spørgsmaal om Afhændelse, Udleje, Pantsætning, Behæftelse med Servitutter²³ og saa fremdeles. Jeg ved ikke, om I rigtig forstaar....
- (48) Mette: Det er jo lidt indviklet, men des gladere er jeg ved, at det er en Mand som jer, der skal finde ud af, hvordan Ole Andersen skal faa Lov at beholde sin Eng. — Har I set, hvorlænge Roserne holder sig i Aar? Det maa være den kolde Sommer.
- (49) Erik: De er ogsaa plejet vel.
- (50) Mette: Det er nogen, Mor har plantet. Det fornøjer mig saadan at passe dem og se, hvor godt de gror.
- (51) Erik: Det er lige som en Hilsen fra hende saa.
- (52) Mette: Ja, netop, saadan er det virkelig. Det var smukt af Jer at sige det. Jeg har tit følt det saadan, men egentlig aldrig tænkt det før. Det har været mig et kært Arbejde at sanse²⁴ de Roser. Nu forstaar jeg, det er, fordi jeg har følt mig Mor saa nær.
- (53) Erik: Hvor gammel var det, I var, da jeres Mor døde?
- (54) Mette: Aah, jeg var en tolv Aar. Heldigvis stor nok til at være noget for Far, men Pladsen efter Mor kunde jeg jo slet ikke udfylde.

²⁰*bie*: Ældre ord eller dialektalt for ”at vente”. [ODS]

²¹*pukker*: Betyder her at være stolt, vigtig, selvsikker, meget tillidsfuld, det at være stor på det, at prale. [ODS]

²²*mankere*: Fransk ord (”manquer”), som i denne sammenhæng betyder at undlade at udføre noget på rette måde eller at gøre noget rigtigt. [ODS]

²³*Servitutter*: Latinsk ord (”servitus”) om det juridiske, embedsmæssige forhold, at en person - oprindeligt en slave - eller en ejendom er underkastet visse forpligtelser over for nogen. [ODS]

²⁴*sanse*: Fra fransk ”sens”, af det latinske ”sensus” (følelse, fornuft), og betegner i denne sammenhæng det at bringe i orden, at sætte eller gøre i stand - ogsaa det at sysle med, at pille ved eller beskæftige sig med. [ODS]

- (55) Eril: Jeres Tjenestefolk giver jer det Lov²⁵, at dygtigere end I kan selv en gammel Husmor ikke være. Og Tjenestefolks Dom har tit en stor Vægt.
- (56) Mette: Hvor ved I dog, hvad de siger om mig?
- (57) Erik: Aah, jeg har forhørt mig en Smule — eller — ja, jeg mener, som Herredsfoged hører man saa meget... jeg mener, under Forhørene ikke sandt... jeg anser mig for temmelig dygtig til at holde Forhør og skaffe mig at vide, hvad jeg ønsker. Ja, det er ikke for at prale, men det er jo blevet saadan, at det at være i Retten det er mit Liv. Privatliv har jeg ikke noget af.
- (58) Mette: I har da jer Moster hos jer.
- (59) Erik: Jo men... ja, Gudskelov for min kære gamle Moster. Men — det er jo alligevel noget andet. Aah, Jomfru Mette, der kan være baade trist og dystert i Stuerne hjemme i Fogedgaarden. Naar I staar der og smiler — jeg synes, det er som et Solskin. I maa tro, det at kæmpe for at finde Retten og for at komme Uretten til Livs, der er en svær og ansvarsfuld Gerning. Jeg føler mig sommetider saa svag, ja, afmægtig, endskønt jeg godt ved, jeg ikke er af de ringeste. Aah, jeg synes, jeg vilde blive meget dygtigere, hvis der af og til faldt lidt Solskin over min Vej. Forstaar I mig?
- (60) Mette: Aah ja, jo, det er nok lige som med Roserne her. De trængte ogsaa til Solen, og det varede saa længe, inden den kom, men den kom jo, og saa blomstrede de bare meget stærkere og holdt meget længere ud.
- (61) Erik: Hvis I vidste, hvor godt I gør med jeres Ord, Jomfru Mette. Ogsaa jer Stemme er som et Solskin. Jeg synes, jeg kan mærke, jeg ligesom gror blot ved at høre den.
- (62) Mette: Og se bare, se her, nej, nu maa jeg le, her er virkelig en Rose, der er i Knop endnu. Nej, hvor er det morsomt.
- (63) Erik: Den er sandelig nydelig. Hvorfor plukker I den? Saa visner den jo bare.
- (64) Mette: Jeg plukker den til Far. Den skal staa og dufte for ham, mens han skriver Prædiken. Far holder saa meget af Blomster — og Børn — og Dyr.
- (65) Erik: Jeg ved en, der ogsaa gerne vil have den.
- (66) Mette: Gør I?
- (67) Erik: En, der ogsaa holder af Dyr og Blomster og Børn — og af unge Piger, én ung Pige, jer. (*tager hendes Haand og Blomsten*) Maa jeg beholde begge Dele, Mette?
- (68) Mette: Blomsten — ja, Men haanden — ?
- (69) Erik: Hvad den?
- (70) Mette: Den raader Far for (*Hr. Sørens vældige Bas rungende paa en Salme høres i Huset:*) Uha, slip mig. Der er han. Slip mig, der kommer Far.
- (71) Hr. Søren: Ah, Goddag, har vi Fremmede. Herrens Tjener hilser Rettens Tjener.
- (72) Erik: Mange Tak!

---

²⁵*Lov*: Jf. tysk "Lob". Betegner i denne sammenhæng en positiv vurdering eller bedømmelse af en persons gode egenskaber, "pris" eller "ros". [ODS]

- (73) Hr. Søren: Solen er varm i Dag, hvad, Mettelille, den har brændt dig i Kinderne. Herredsfogeden ogsaa, tror jeg. Tap os en Tønde Øl, mit Barn.
- (74) Mette: Skal der Mjød²⁶ i?
- (75) Hr. Søren: Ikke det søde Stads. Tag den bageste Tønde. Gammel-Øl med en Pind²⁷. Her staar Bænken. Fold jer sammen, Herredsfoged. Naa, hvordan gaar det hjemme? Er jer Moster stadig ved Helsen?
- (76) Erik: Hun er rask og rørig nok for hendes Alder.
- (77) Hr. Søren: Men dog for gammel til et ungt Liv som jer. Vil I ikke snart have frisk Blod i Huset, Mand?
- (78) Erik: Det blev jeg netop enig med Jomfru Mette om.
- (79) Hr. Søren: Hva' sa?
- (80) Erik: Ja, ja, naturligtvis, saafremt vi kan opnaa hendes Fars Samtykke.
- (81) Hr. Søren: Naa, naa. Jeg synes jo nok, der var lidt lummert i Haven, ja, det kunde nok have ladet sig gøre, men... Rent ud sagt, jeg saa det gerne, min kære Ven, hvis bare ikke... Ser I, det er allerede et Stykke Tid siden, Morten Bruus har været hos mig —
- (82) Mette: (*kommer løbende ud*) Morten Bruus!
- (83) Erik: Se! Se! Han er her.
- (84) Hr. Søren: Her?
- (85) Erik: Han var her før. Han er gaaet med sin Bror.
- (86) Præsten: (*dæmper Stemmen*) Naa saa! Men han var altsaa ved mig et Stykke Tid, før I begyndte at faa jer Gang i Præstegaarden i Vejlbj. Han er den rigeste Mand paa Egnen, efter Baronen da jeg gav ham halvt om halvt mit Ja. Hvad andet kunde jeg gøre? Jeg har jo ikke Ret til at staa min Datters Lykke i Vejen.
- (87) Mette: Far, hvad er det, I siger? Det har I aldrig talt et ord om til mig.
- (88) Erik: Min eneste Forhaabning ved det, I der ytrede, Hr. Søren, var de Ord: Halvt og halvt. De maa formentlig betyde, at der intet retligt forbindende er i jert Tilsagn til Bruus.
- (89) Præsten: Jeg er i en forbandet Situation. I tog jer godt ud før, Børn, det klæder altid et Par unge Mennesker at faa kulør i Kinderne. Og jeg begreb jo nok, den Rose ikke var plukket for ingenting. Jeg har selv været med til at plukke Roser engang — det var sammen med hende, der plantede de dér. Det blev den skønneste Stund i mit Liv. Naa, naa, lad det fare. Det var dengang. Men Morten har faaet mit Ord...
- (90) Erik: I sagde dog selv: kun jert halve Ord.

²⁶Mjød: Betegner en drikk, tilberedt ved gæring af honning, der opløses i vand med tilsætning af forskellige krydderier. [ODS]

²⁷Gammel-Øl med en Pind: Dialektalt udtryk for en særlig kraftig øl, som fås ved at lade øllet henligge på øl-træfad eller anker, til det bliver syrligt, og hvori der er kommet sukker (sirup) og som regel ogsaa brændevin (rom). På kroer eller ved visitter serveredes et krus gammeløl med en pind i til at omrøre sukkeret. [ODS]

- (91) Mette: Med Morten Bruus bliver jeg evig ulykkelig. Det ved jeg, I aldrig kan nænne.
- (92) Præsten: Jeg skal prøve paa at tale med Morten. Jeg ved, han er ude efter min Følhoppe. Maaske jeg kan stille ham tilfreds med den. Men hvad blev det til med det Øl?
- (93) Mette: Jeg bad Pigerne stille det ind i Stuen.
- (94) Præsten: Det er godt. Kom saa med. Naar Øllet løber ned gennem Halsen, løber Tankerne gennem Hovedet. Lad os dele den Kande og finde paa et eller andet imens. Kom med. (*de 3 gaar ud.*)
- (95) Morten: (*frem med Niels fra en Busk, rystende af Vrede*) Forbandede Snydere er de, alle de studerede Folk. De bliver sat til at passe paa os, men det var bedre, vi passer paa dem. Snydere og Slubberter og Svinehalse, der dunster af Løgn. Guds Tjener og Rettens Tjener, ja, det er et Allerhelvedes Tjenerskab. Hvornaar har Herredsfogeden været her sidst, Niels?
- (96) Niels: Han titter over til os mindst een Gang hver fjortende Dag. Og det maa han gerne for mig, hihi. Mens han kærestererer med den Lille og øller den med den Gamle, lister jeg over i Loen²⁸ og klemmer et Øje til. Saa har En da Fred saa længe, Ellers er han jo over En med Stokken baade ved Nat og Dag.
- (97) Morten: Med Stokken? Han slaar dig vel ikke?
- (98) Niels: Har *har* langet efter mig da. Kan du se den store tjørn derhenne ved Laagen? I Søndags fik han revet sin store Grabbe til Blods paa den, da han kom fra Kirke. Saa bliver han saa ædendes galsindet, som *han* nu har Gave for det, og ryger ind, og nu skal den fældes, og det i en Hast. Jeg sagde noget om *Søndag*, men saa skulde du have set ham. Han gnistrede med Øjnene som en Orne, og Stokken peb i Luften om Ørene paa mig.
- (99) Morten: Og det fandt du dig i?
- (100) Niels: Gu' gjorde jeg ej. Jeg tog Økse og Spade og gik derved, men jeg gjorde sgu' ingenting ved den. Hihihi. Du kan se, den staar der endnu. — Til Hverdags er han flink nok i mange Dele, og Jomfruen er et Fandens pænt Stykke Sirts²⁹ at gaa og glo paa. Mere bliver det jo ikke til for en anden En. Og jeg tvivler sgu paa, Bror Morten, om det bliver til mere for dig.
- (101) Morten: Nu skal jeg sige dig noget, Niels. Du skal ingenting lade dig byde af den Præstehund. Du er fæstet³⁰ for Kusk. Hvad Dævlen vil du gaa her i Haven og slide dig puklet for? Husk paa, du er Bror til mig. Hvis han tiere gaar dig for nær, saa

²⁸Loen: Betegner et rum med anlagt gulv i en udbygning, hvor man tærsker og renser kornet. I dag nærmest synonymt med lade. [ODS]

²⁹Sirts: Af ordet "Sirts": Bruges om en art bomuldstøj, især med påtrykte farvemønstre. [ODS]

³⁰Du er fæstet for Kusk: Ordet "at fæste" betegnede oprindeligt de bønder, der boede på gårde, hvor herremanden havde livsvarig brugsret til jorden. En, der var fæstet, stod i modsætning til en "selvejer", dvs. en person, der selv ejer den ejendom, han bebor, eller som her den gård, han driver. Her bruges ordet dog mere i retning af en ansættelsesaftale ("du er ansat som kusk") mellem husbond og tyende. [ODS]

sig det til Manden paa Ingvorstrup. Saa skal vi to holde en Prædiken for den Guds Mand, som han aldrig forvinder³¹.

(102) Niels: Jeg vil ikke rodes ind i noget.

(103) Morten: Du skal ikke blive rodet ind i mere, end jeg kan rode dig ud af igen. Vær tryk for *det!* Det betaler sig aldrig for et Menneske at lade sig gøre til et umælende Fæ.

(104) Præsten: (*i Døren*) Hvad staar I to der i min Have og lægger Raad om?

(105) Morten: Gaa til dit Arbejde, Niels. Jeg kommer her i Dag, Hr. Søren, for at bestemme med jer Fæstegildet med Jeres Datter.

(106) Præsten: Der er ingen besluttelig Aftale truffet mellem os to. Vi har forhandlet Sagen og Vilkaarene, men nogen endelig Ordning var ikke fastlagt.

(107) Morten: Har I ikke slaaet jer Næve i min?

(108) Præsten: Jo, paa, at jeg vilde tale jer Sag hos min Datter. Men samtidig gjorde jeg jer udtrykkelig opmærksom paa, at i denne Affære vilde jeg tage min salig Kone med paa Raad. — Hvad griner I af? Min Kone for immer³² varligt³³ med Mette, og mig er det altid gaaet bedst, naar jeg hørte efter min Kones Ord.

(109) Morten: Saadan handler vi Prangere ikke, det er Rakkeres Handel, det der. I skulde hellere lade jer salig Kone blive i Jorden end slæbe hende op for at lave Rævestreger med mig.

(110) Præsten: Tager du min Kones Navn i din skidne Kæft? Siger du Rævestreger til mig?

(111) Mette: (*kommer løbende ud*) Far! Far! Hvad er der dog nu? Hvordan er det, du tager paa Veje?

(112) Erik Sørensen: (*følger efter*) Hr. Søren! Hr. Søren! I maa styre jert Sind, at det ikke skal blive til os alle til Fortrydelse.

(113) Morten: Faar jeg jer Datter eller ej?

(114) Præsten: I kan faa Djævelen, kan I. Ham passer I bedre til. Vi to er færdige med hinanden.

(115) Morten: Er I vis paa, Hr. Søren, at det er jert sidste Ord?

(116) Præsten: Jeg har en Hoppe, der skal fole³⁴ først i April, den ved jeg, I er ude efter. Den vil jeg sælge jer paa billigt Vilkaar, hvis vi saa lader det andet falde.

(117) Morten: Det er Jomfru Mette, jeg er ude efter. Om I saa bød mig 20 hopper, er det Jomfru Mette, jeg har faaet jert Haandslag paa.

³¹*forvinder*: Ældredansk ord, som betyder at komme over, at stå igennem. [ODS]

³²*immer*: "Til enhver tid", "altid", "ved enhver lejlighed". [ODS]

³³*varligt*: Det samme som "varsomt", "forsigtigt". [ODS]

³⁴*fole*: Jf. tysk ("fohlen"), der betyder at føde føl. Bruges især i landdistrikter: Hesten foler, grisen farer, koen kælver osv. [ODS]

- (118) Erik Sørensen: Jeg synes, vi skulde drikke et Maal³⁵ Øl sammen, Morten Bruus, og se at finde en mindelig³⁶ Ordning.
- (119) Morten: Jeg skal ingen mindelig Ordning have fundet. Jeg har længe nok staaet og været til Nars for jer høje Herrer. Jeg er en ærlig Pranger. For mig er et Haandslag et Haandslag og en Kæltring en Kæltring³⁷.
- (120) Præsten: Er det mig, han staar og kalder Kæltring op i mine aabne Øjne her paa min egen Grund? Se, han kan humme sig.
- (121) Mette: Far, du ved godt, Mor vilde ikke have, at du bruste saadan op.
- (122) Erik: I maa være rolig, Hr. Søren, det baader³⁸ os alle bedst.
- (123) Præsten: Skal jeg hjælpe ham ud med disse to her, eller kan hans egne Ben flytte ham?
- (124) Morten: Jeg kan flytte mig selv. Og jeg kan maaske flytte flere. Ja ja, ja ja. Held og lykke til da. Saa har jeg ikke mere at gøre her. Farvel! Farvel! Farvel!
- (125) Erik: , da han gik.
- (126) Mette: Far, løb efter ham! tal med ham! kan du ikke forklare ham...
- (127) Præsten: Ham! forklare! hahaha, den Helvedshund. Hvad er det med Jer? I er jo blevet blegnæbbede begge, I to Kyllinger smaa, for lidt siden var I røde i Kammen. Morten Bruus fik forelæst den Tekst, han havde godt af at høre. Han vælter sig over alle Smaafolk. Han har godt af at prøve, hvad det vil sige selv at være den lille. Blæse med ham. Kom nu, mine Børn, kom og kys hinanden, saa jeg kan se paa det. Om otte Dage holder vi Ja-Ord³⁹ i Vejlbj Præstegaard.

Tæppe

2. Akt: Anden Akt

Præstegaardshaven. Man hører lyden af oprømte⁴⁰ Stemmer.

³⁵*Maal*: Gammeldansk ord, der kan have flere betydninger, men i denne sammenhæng betegner ordet et drikkekrus af en vis størrelse. [ODS]

³⁶*mindelig*: Betegner det, at noget foregår eller udvirkes, bestemmes ved fredelige underhandlinger, indbyrdes aftale, uden rettens indblanding eller magtmidlers anvendelse. [ODS]

³⁷*Kæltring*: Ældre betegnelse for en snyder, slyngel eller skurk. [ODS]

³⁸*baader*: Samme ord som "batte". Betyder at bringe fordel, gavn, nytte eller hjælp. [ODS]

³⁹*Ja-Ord*: Betegner samtykke eller ægteskabsløfte. [ODS]

⁴⁰*oprømte*: Kommer fra tysk ("aufgeräumt") og betyder i denne sammenhæng munter, i godt humør, opløftet eller oplivet. [ODS]

(128) Hr. Søren: Tak for Mad og Velbekomme. Saa læser vi fra Bordet.

O Gud ske Lov evindelig
for Mad og Drikke naadelig,
for dine Gaver allesammen.
Gud mætte vor Sjæl i Himmerig. Amen.

(*Stolene skubbes tilbage.*)

(129) Præsten: (*fra Lyngby ud med sin Marthe*) Kyllingerne var ikke rigtig gennemstegt.

(130) Marthe: De var gennemstegt.

(131) Lyngby: Rhinskvinen var lovlig sur.

(132) Marthe: Den var, som Rhinskvin skal være.

(133) Lyngby: Du har aldrig smagt Rhinskvin før, min hjerte.

(134) Marthe: Den var, som Rhinskvin skal være alligevel. Hvorfor skal det altsammen være daarligt, fordi din Mave ikke er god?

(135) Præsten fra Hyllested: (*med sin Dorthe*) Kyllingerne var dejligt gennemstegt.

(136) Dorthe: Du er nøjsom, naar du er ude.

(137) Hyllested: Rhinskvinen var lige tilpas.

(138) Dorthe: Det bliver du vist ikke ved med at være. Mon det ikke er bedst, vi gaar lidt ned i Haven.

(139) Hyllested: Jo. Bare man havde en anden at gaa der med.

(140) Præsten fra Aalsø: (*med sin Elsebeth*)

(141) Elsebeth: Hvor er hun sød, hun, Mette.

(142) Aalsø: Det er ogsaa en køn Mand, hun faar, min Ven. Saa du, han klemte hendes Haand under Bordet?

(143) Elsebeth: Du klemte da ogsaa min.

(144) Aalsø: Gjorde det ondt?

(145) Elsebeth: Jeg kan mærke det endnu.

(146) Aalsø: Kom med den, saa skal jeg blæse paa den.

(147) Elsebeth: Tror du, vi skal danse nu, Jens?

(148) Aalsø: Først skal Trolovelsestalen holdes. Se, der kommer de to. Lad os gemme os.

(149) Mette: (*ud*) Fy, hvor du klemte min Haand under Bordet.

(150) Erik Sørensen: (*ud*) Jamen, der var ingen, der lagde mærke til det.

(151) Mette: Jeg vil bare sige dig, at det gør ondt endnu.

(152) Erik: Det var grimt af mig. Saa vil jeg blæse paa den.

- (153) Mette: Saa saa, du! Hold nu op! Vi skal have fat i Far. Han er blevet tilbage ved Bordet, Kan du ikke faa ham herud? Det er bedre, du kalder, end jeg. For ellers tror folk — —
- (154) Erik: Hvad tror Folk?
- (155) Mette: Aah, ingenting. Kald nu bare.
- (156) Erik: Svigerfar! Svigerfar!
- (157) Mette: Ss! Nej! Ikke saa højt.
- (158) Præsten: (*indefra*) Hvad godt Nyt, kære Børn?
- (159) Erik: Tror Svigerfar ikke, Tiden er inde til at fuldbyrde Trolovelsen?
- (160) Præsten: (*frem*) Hvad siger I, Børn? Vil I troloves? Godt. Far er rede. I skal blive trolovet, som I aldrig er blevet det før. Saml jer, saml jer, saml jer. I kære Venner, som er stævnet hid for at ære mit Hus paa vor Glædesdag. Mine kære Børn! Der staar skrevet i første Mosebog det 16 de Kapitel⁴¹: Jeg giver min Pige i din Favn. Ja, lille Mette, som du staar her saa køn og lys og let, saa synes jeg, det er, som om din salig Mor stod for mig, og det bliver mig saa underligt, at jeg skal give dig i en fremmed Mands Favn. Jeg synes, du hører mig saa inderlig til, at jeg ikke kan gøre dig til en andens. Nej, nu maa du ikke græde, for saa faar du ogsaa mig til at — faar du ogsaa mig gjort blød, og i Dag vil vi kun være glade. Vel ved jeg, jeg vil savne dig bittert. Din Kære Mor, hvem jeg idelig⁴² tænker paa i Dag, hun blev mig en duelig Hustru, langt mere værd end Perler, som Vismanden siger det i Salomos Ordsprog det 31'te Kapitel⁴³, hun forstod at styre mit Hus, — her mellem Venner tør jeg vel sige det— hun forstod at styre mig selv. Begge de Egenskaber tog du i Arv efter hende. Og nu — ja, nu skal jeg gamle Barn altsaa lære at styre selv. Men jeg vil jo ikke andet end, at du skal blive lykkelig, og det er *min* Lykke i Dag, at det er jeg viss paa, du bliver. Jeg ved, at den Mand, du faar, holder af dig, og jeg ved, at du holder af ham. Saa giver jeg dig da fra mig med Herrens Ord fra Davids 27'de Salme⁴⁴: "Fader og Moder skal forlade dig, men Gud skal blive hos dig". Ja, Herren velsigne jer, Børn! Byt saa Ringe for *hans* Aasyn⁴⁵. Erik Sørensen, jeg giver min Pige i din Favn. Far varligt og vær god ved hende.
- (161) Erik: Det vil jeg, saa sandt hjælpe mig Gud.
- (162) Elsebeth: Aa, Jens, kære Jens, hvor er det dog smukt.

⁴¹*første Mosebog det 16'de Kapitel*: Præsten tager citatet ud af dets sammenhæng. I GT: 1 Mos 16,5 står: "Da sagde Saraj til Abraham: Du har ansvaret for den uret, der overgår mig! Jeg har selv lagt min trælkvind i din favn, men nu, da hun har opdaget, at hun er gravid, er hun begyndt at se ned på mig. Herren skal dømme dig og mig imellem!"

⁴²*idelig*: Betyder i denne sammenhæng bestandig, vedholdende, uafbrudt. [ODS]

⁴³*Salomos Ordsprog det 31'te Kapitel*: Jf. GT: Ordsp. 31,10: "En dygtig kvinde, hvor findes hun? Hun er langt mere værd end perler."

⁴⁴*Davids 27'de Salme*: Ikke et helt nøjagtigt citat, jf. GT: Sl. 27,10: "Min far og mor har forladt mig, men Herren tager mig til sig."

⁴⁵*Aasyn*: Bruges her synonymt med "ansigt". Ordet bruges hyppigt i Bibelen i udtryk som fx "vandre for Guds åsyn". [ODS]

- (163) Aalsø: Hr. Søren har Ordet i sin Magt. Gud give, en anden En kunde saadan udlægge Skriften.
- (164) Elsebeth: Naar du bliver lige saa øvet, saa taler du lige saa godt, Jens.
- (165) Lyngby: Uha, han talte med Salvelse.
- (166) Marthe: Vist ikke. Han talte med Følelse. Det gør du aldrig.
- (167) Hyllested: Jeg vilde nu have talt ud fra Davids 128'de Salme⁴⁶.
- (168) Dorthe: Staar der da noget Uartigt?
- (169) Hyllested: Der staar: Jeg gør hende til et Vintræ omkring dit Hus.
- (170) Dorthe: Ved du, at Folk siger, du er ikke Præst i Hyllested?
- (171) Hyllested: Hvad skal det sige, min allerbedste?
- (172) Dorthe: For siden du er kommet der, hedder det Fyldested.
- (173) Hyllested: Oh!
- (174) Præsten: Staa nu ikke længere der, Kolleger, og give⁴⁷ jer den indre Bevægelse i Vold. Nu har vi givet Vold. Nu har vi givet Gud, hvad Guds er. Nu maa vi tænke paa Kejseren. — Skænk i. Skænk i!

Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus^a.

^a*Gaudeamus igitur, Juvenes dum sumus.*: Kan oversættes til "Lad os glædes, mens vi er unge". To første linjer af international studentersang fra 1781, med tekst af Christian Wilhelm Kindleben (1748-1785).

(*til Præstekonerne:*) Lad os altsaa glæde os, medens vi er unge.

- (175) Hyllested: Unge, ak, det er længst forbi. Men glæde os det kan vi endnu. Skaal Kollega! (*almindelig Klinken og Drikken. Der spilles op til Dans. De unge danser. De andre ser til og drikker.*)
- (176) Præsten: (*til Niels Bruus*) Har du faaet noget til Føden, Niels?
- (177) Niels: Lige alt det, Maven kan rumme.
- (178) Præsten: Og ogsaa noget at drikke?
- (179) Niels: Tak, som byder, Husbond. Det gaar bedre. Det render ud, lige saa fort⁴⁸ det render ind. Deraf kan en lære, En er bedre skabt til at drikke end som til at æde.
- (180) Præsten: Det var ret, Niels. Men glem nu ikke, at ogsaa de andre skal have noget. Du sørger for, at der intet Glas er, som er mere tomt end dit eget.
- (181) Niels: Javel, Husbond. Ja Tak, skulde en kanske sige.

⁴⁶*Davids 128'de Salme:* Jf. GT: Sl. 128,1-4: "Valfartssang. Lykkelig hver den, der frygter Herren og vandrer ad hans veje. Hvad dine hænder frembringer, skal du selv nyde, lykkelig er du, det skal gå dig vel. Som en frugtbar vinstok er din hustru i dit hus. Som nyplantede oliventræer sidder dine sønner omkring dit bord. Ja, sådan velsignes den mand, der frygter Herren."

⁴⁷*give:* Forældet flertalsbøjning af verbum - i talesprog forsvandt flertalsbøjningen allerede i 1300-tallet, men bevarede i skriftsproget frem til år 1900. [ODS]

⁴⁸*fort:* Her "hurtigt" eller "raskt". [ODS]

- (182) Præsten: Naa, Svigersøn, hold hende ikke saa fast i Kjolen, I kunde flænge den. I ved vel, at revet Brudekjole betyder revnet Ægteskab.
- (183) Erik: Jeg skal nok passe godt paa begge Dele. Kom, Mette, vi danser igen.
- (184) Hyllested: Herhid Latinere! Hvad vil I staa og glane paa det Tripperi for? Det er bedre at faa det Indvortes rørt og alle ædlere Dele end de skaldede Ben. Hertil er Vinen nyttig.

Edite, bibite, collegiales!

Post multa saecillapocula nulla^a.

---

^a*Edite, bibite, collegiales! Post multa saecilla pocula nulla.*: Tekst fra en anden studentersang, som vist nok hedder ”Ca, ca geschmeuset”. På dansk lyder teksten noget i retning af ”Spis, drik kammerater! Mens der er noget.”

En herlig Drue.

- (185) Præsten: Men nu vil vi slaas. (*sætter sig paa en Stol og krummer Langemand:*) Her er Hægten. Kom saa med Mallen⁴⁹. Hvem trækker Vejlbys Præst op af Stolen?
- (186) Hyllested: Jeg trak fem Præster omkuld i Heidelberg⁵⁰, da jeg var 21, nu er jeg 63 — det er tre Gange saa Voksen saa maa jeg kunde tage 15 nu. Her er Mallen, Hr. Søren.
- (187) Præsten: Velan⁵¹!
- (188) Hyllested: Av, av, hold op! Av! I er saa stærk som en Stimand⁵², Hr. Søren. I har trukket min Finger af led.
- (189) Præsten: Hvem er den næste? Vil ingen melde sig? Kom an, Kollega, fra Lyngby.
- (190) Lyngby: Vor Herre bevare mig. (*flygter, Hr. Søren sætter efter ham. Alm. Latter.*)
- (191) Præsten: Er der ingen der ejer en ordentlig Hægte? Er I Skrællinger⁵³, alle til Hobe? Kom saa du, Niels. Vis du alle de gejstlige Herrer, at hvad ingen af dem kan, det kan Vejlbys-Præstens Kusk.
- (192) Niels: (*tørrer Fingrene paa Bagen*) Det er næsten for grove. Kan det gaa an?
- (193) Præsten: (*haler, Niels stritter imod, han bliver højrød i Hovedet, pludselig giver han efter, saa Præsten vælter bagefter.*)
- (194) Niels: Husbond faa undskyldte. Det var ellers ikke Meningen. Slog Husbond sig?
- (195) Præsten: Han laver Finkelstreger⁵⁴. Han fortjente, jeg garvede⁵⁵ hans rygstykker.

---

⁴⁹*Her er Hægten. Kom saa med Mallen:* Munk refererer her til en styrkeprøve-selskabsleg for mænd, hvor man i stedet for at lægge arm skal ”trække krog” med én finger fx hen over et bord. Ordet ”hægte” betegner en genstand, som kan gribe ind i, hægte sig fast i noget, en krog, mens ordet ”malle” betegner en lille bøjle eller ring af tråd eller især metal.

⁵⁰*Heidelberg:* Tysk by i det sydvestlige hjørne (Baden-Württemberg), som måske er bedst kendt for Ruprecht-Karls-Universitetet (1386), som spillede en vigtig rolle i humanismens og Reformationens historie - det var bl.a. her, at Martin Luther i 1518 forsvarede sine 95 teser, som markerede begyndelsen på Reformationen i Tyskland. [DSD]

⁵¹*Velan:* Kommer af det tyske ”wohlan” og skal nok forstås som et opmuntrende tilrøb, opfordring eller tilskyndelse. [ODS]

⁵²*Stimand:* En person, der opholder sig i skove og ødemarker og plyndrer vejfarende. [ODS]

⁵³*Skrællinger:* Betyder en svagelig, skrøbelig eller modløs, fej person. [ODS]

⁵⁴*Finkelstreger:* Må betyde noget i retning af ”fuldemands(narre)streger”. ”Finkel” betegner på dansk en simpel, olieholdig brændevin, fusel. [ODS]

⁵⁵*garvede:* Det at omdanne rå huder til læder. Bruges her overført i betydningen at gennemprygge en. [ODS]

Men i Dag skal her ikke garves, men bare fugtes. Skaal, Niels. Du skulde⁵⁶ halet mig op, men væltede mig i Stedet. Du har ikke bedre Forstand. Der er for lidt i Hovedet paa dig. Fyld noget i. Skaal allesammen! (*Gæsterne har staaet desorienterede og sære ved det sidste Optrin. Nu udløser Stemningen sig i fornyet Latter og Pokuleren*⁵⁷.) Hør du, Svigersøn, tror du, du kan være familie til mig og staa her og lugte langt ud af Halsen af Ædruhed?

(196) Erik: Jeg har skam da ogsaa drukket.

(197) Præsten: Ja, som en Gaas af et Gadekær. Du gør ikke min Drue den Ære, den har fortjent.

(198) Erik: Svigerfar vil vel aldrig have mig under Bordet?

(199) Præsten: Kom her. Nu drikker vi to paa Svogerskab. For i Dag er vi glade. Ikke?

(200) Erik: Det er vi. Saa glade, saa vi egentlig slet ikke behøver at drikke.

(201) Præsten: Snak om en Ting. Jo, netop. Netop!

(202) Mette: Jamen vi skal da ogsaa danse. Far, du har ikke givet mig en Dans endnu.

(203) Præsten: For jeg troede, jeg var for gammel. Men nu har den der (*peger paa Vinen*) lært mig, at det er jeg ingenlunde. Kom saa, min Pige, saa skal du se, jeg skal svinge dig, som jeg svang din Mor for de 20 Aar siden (*Danser ud*).

(204) Aalsø: Han fører sig stolt.

(205) Elsebeth: Ja, bare Gildet nu var forbi. Saa havde vi kun haft det dejligt.

(206) Mette: (*efter Dansen*) Tak, far, du danser bedre end Erik, er jeg lige ved at tro.

(207) Præsten: Ham skal du nok faa lært det. Hoho, Hr. Søren *kan* skam endnu. Men man maatte ogsaa være en Egebul⁵⁸, hvis man ikke kunde danse med saadan en Tøs i Armene. Saa ofrer vi til Musikken. Strenge koster Penge, det er Spillemandsord. Efter Spillingen ser han om Skillingen.

(208) Mette: Du er Stakaandet, Erik. Nu kunde jeg løbe fra dig. Du fangede mig aldrig igen.

(209) Erik: Du kan ikke løbe længere, end at jeg følger efter. For nu kan jeg ikke undvære dig. Du er groet fast til mig. Nu venter jeg blot paa at kalde dig min søde egen lille Kone, hele mit Hus staar og venter paa dig, hele mit Liv, du.

(210) Mette: Jeg løber alligevel. Gennem Haven, over Marken, ind i Skoven, lige til Verdens Ende. Lad mig saa se, hvad du duer til. (*svæver afsted, han efter hende.*)

(211) Præsten: Hør nu, I gode Venner, det begynder at skumre. Dagen ganger paa Held. Lad os følges ad ind og faa os en Bid Brød og en extra Slurk Brændevin. Værsaagod! Værsaagod! Bordene er dækket igen. Alt er rede derinde. Hvor er Mette henne? Hvor er Mette og Herredesfogeden blevet af? Naa, kommer I der? Jeg blev med — et — — hvad er der sket?

⁵⁶skulde: Her mangler formentlig ordet "have".

⁵⁷Pokuleren: Kommer af det latinske "poculum" (bæger) og betyder drikkeri. [ODS]

⁵⁸Egebul: Ordet "bul" betyder træstamme. [ODS]

- (212) Mette: Aa, der er ikke sket det allerbitterste, Far. Det var bare, jeg løb for Spøg, og Erik løb efter mig.
- (213) Præsten: Du har revet din Kjole.
- (214) Mette: Det betyder ikke det mindste. Det rier jeg sammen med et Par Sting. Det var bare, da jeg vilde løbe ud af Haven igennem Laagen ved Tjørnen der.
- (215) Præsten: Tjørnen? Hvad for en Tjørn? Har han ikke — har Niels ikke —
- (216) Mette: Hvad er der dog, Far?
- (217) Præsten: Gaa ind med jer. Jeg beder jer, Svigersøn, gaa ind, begge to. De er ved at samle sig om Bordene. Jeg følger straks efter (*gaar*) .
- (218) Erik: Det var nu ogsaa kedeligt, Mette — — —
- (219) Mette: Kedeligt. Lad os nu ikke pjatte, Erik. Naar bare du og jeg holder sammen, maa Kjolen saamænd godt faa en Rift. (*ind.*)
- (220) Præsten: (*frem med spade*) Niels! Niels Kusk!
- (221) Niels: Hov, raaber Husbond?
- (222) Præsten: Bød jeg dig ikke forleden Dag at grave Tjørnen histhenne op?
- (223) Niels: Det kan gerne være.
- (224) Præsten: Hvem tror du, der skal raade her paa Gaarden, Præsten eller hans Karl? Der har du Spaden af sted med dig og faa den væk, og det med det samme.
- (225) Niels: Husbond vil vel ikke have, at jeg skal gaa paa Havearbejde i Dag? (*Sang indefra*)

Vi har det saa godt i vore Ungdomsaar.
 Det gør saa godt at faa en lille Taar.
 Enhver kan drikke lisaa meget som han vil,
 Og derfor vil vi drikke, Nips, Jomfru Mette til.
 Falderi, Faldera, Falderulala^a!

^a*Falderi, Faldera, Falderulala*: Muligvis med inspiration fra visen ”Den glade vandrer”. Udtryk for glæde.

- (226) Præsten: Jeg vil have, du lyster Niels! Hvad du forsømmer, skal indhentes, snarest ske kan. Af sted med dig med Spaden. Ikke mer Muggeri.
- (227) Niels: For Resten saa siger min Bror, at jeg er fæstet for Kusk og ikke for Havekarl.
- (228) Præsten: (*der allerede har vendt sig for at gaa ind*) Skal jeg spille min Tid med at høre paa Kvalm⁵⁹ af din fordømte Kværk⁶⁰? Kan du saa se at faa hummet dig, eller skal jeg faa dig flyttet?

⁵⁹*Kvalm*: Støj, uro, i udvidet forstand: ophævelser, indvendinger eller vrøvl. [ODS]

⁶⁰*Kværk*: Betyder strube, hals. [ODS]

- (229) Niels: Dævlen skulde gaa her og lade sig tortere som et umælende Dyr. Vil Husband have gravet i Haven, saa kan han grave selv. Der har I Spaden (*kaster den og rammer Præstens Ben*) .
- (230) Præsten: Hvad bilder din Slyngel sig ind. Hvor skal du hen?
- (231) Niels: Jeg har faaet nok af den her Plads. Nu rejser jeg op til Ingvorstrup.
- (232) Præsten: Du rejser til Ingvorstrup. Naa, det gør du. Jeg skal lære dig *mores*⁶¹, din næsvise Slog⁶².
- (233) Niels: Husband slaar ikke.
- (234) Præsten: Naa, saa det tror du ikke, din Hvalp. Jeg skal slaa dig, din Hund, til du skal ligge død for mine Fødder. (*hugger til ham med Spaden. Niels tumler om, og løber ud.*)
- (235) Præsten: (*staar og ser efter ham*) Han stikker til skovs, den Laban. Han skulde have haft en til. Alt det Vrøvl man skal have med de Slyngler fra Ingvorstrup. Men forlader han pladsen i Utide, skal det komme ham dyrt at staa. Den Laban!

Tæppe

3. Akt: Tredje Akt

Præstegaardshaven.

- (236) Mette: (*er ved at anrette en forfriskning i Haven.*)
- (237) Præsten: (*ud i Slobrok, gaber, skutter sig af Velvære i Solen og strækker sig*) Det var en dejlig Middagssøvn. Sol! Sol! Sol hver evige Dag. Den lover en lang Lykke for dig, Mettelille.
- (238) Mette: Saadan føler jeg det ogsaa selv, far.
- (239) Præsten: I bare korte fire Uger endnu er du altsaa min Pige.
- (240) Mette: Din Pige er jeg og bliver jeg, saa længe jeg lever.
- (241) Præsten: Hm hm! Hm hm! Eheu fugacea, Posthume, Posthume, labuntur anni⁶³. Hvad skal du have med hjemmefra? Du *behøver* jo ikke noget, Fogedgaarden er rigeligt udstyret, det ved jeg nok, rigtigt et Sted at flytte ind i for en ung Kone. Men noget skal du have med, om ikke for andet saa for at mindes om mig.

⁶¹*mores*: Latinsk ord for sæder eller skikke, som her bruges i betydningen gode sæder, ordentlig opførsel. [ODS]

⁶²*Slog*: I nedsættende forstand betegner ordet "slog" en mandsperson, især en stor, svær, uduelig person - en bengel, lømmel eller døgenigt. Ordet kan dog ogsaa betegne en slet, ondsindet, hensynsløs person, en slubbet. [ODS]

⁶³*eheu fugaces, Posthume Posthume, labuntur anni*: Citat fra den romerske digter Horats (65-8 f.Kr.) Ode 2,14, som betyder: "O ve, Postumus, årene flygter, de farer hurtigt hen".

- (242) Mette: Dig behøver jeg ikke mindes om. Jeg vil da huske dig hver livskabte Dag. Og jeg smutter hjem til dig hver eneste Uge.
- (243) Præsten: Din mors Chatol, hvor har du tænkt dig du vil anbringe det i dit nye Hjem?
- (244) Mette: Det vil du da ikke af med?
- (245) Præsten: Naar jeg skal af med dig, er det lige meget med alt det andet.
- (246) Mette: Jamen det skriver du jo altid dine Prædikener ved.
- (247) Præsten: Nu gider jeg ikke skrive Prædikener mere. Nu nøjes jeg med at vende Bunken. Ih, for en Ulykke, hvad er det for traurig⁶⁴ Snak! Af hjertets overflod taler Munden, siger man — Men Munden kan meget godt rende paa egen Haand, haha. Jeg er saa glad for, du faar en god Mand, Mette. Der skulde være lidt mere Krummer i ham. Men der er ingen, man kan forlange alting af. Han er en god Mand. Og jeg takker hver Aften min Herre og Skaber for, at han har beredt mig den Lykke, at jeg kan se min Alderdom rolig i Møde, fordi min Pige, min lille, min Eneste, har faaet det godt.
- (248) Mette: Go'e Far!
- (249) Præsten: Hvad er det for et Optog derude paa Vejen? Er det ikke ham, der kommer kørende?
- (250) Mette: Jo, det er Erik. Men En vinder uden om ham, synes jeg. En paa en Hest.
- (251) Præsten: Hvem er det? Jeg kan ikke se.
- (252) Mette: Det ligner ham, Morten Bruus.
- (253) Præsten: Hvad kommer de to farende for, som om de holdt Væddeløb? Hvad vil Bruusen her?
- (254) Mette: Jeg bliver bange. Det kan ikke være noget godt, han kommer for.
- (255) Præsten: Snak! Hvad skulde vi frygte ham? Det er mig, der skal tage ham i Skole. Jeg har ikke hørt fra Niels, siden han stak af. Det skal nok være Morten, der gemmer ham. Karlen er rendt fra sin Plads, og jeg staar uden Kusk. Den Spas slipper I ikke billigt fra, bitte Morten. — Der har vi ham.
- (256) Morten: (*springer af Hesten udenfor Havelaagen og raaber frem for sig*) Folk siger, I har slaaet min Bror ihjel og gravet ham ned i jer Have. Her kommer jeg med Herredsfogeden for at lede efter ham.
- (257) Præsten: (*har rejst sig, men falder tilbage i Stolen med aaben Mund*)
- (258) Mette: (*begynder at jamre.*)
- (259) Erik: (*staar af Vognen og skynder sig frem.*) Saa saa, min hjerte Pige! Gaa ind og ængst dig ikke. Jeg skal nok ordne det her. Det falder tilbage paa Bruus selv. Gaa nu ind. Saa kommer jeg ind til dig om lidt.
- (260) Mette: Nej, nej, jeg bliver her ved Far.

---

⁶⁴traurig: Tysk ord for bedrøvet eller sørgmodig. [ODS]

- (261) Præsten: (*til Morten*) Er I fra Forstanden, Menneske?
- (262) Erik: Ja, det er en grov Beskyldning, Svigerfar. Men jeg er nødt til paa Embeds Vegne at gøre denne Mands Begæring Fyldest. Morten Bruus kom til mig i Morges, og jeg tog straks Affære for at skaffe Sandheden for en Dag og faa Munden stoppet paa Bagvaskeren.
- (263) Præsten: Det er haardt nok, at en Mand i min Stand ikke værges bedre af Retten. Hvordan kan I som Herredsfoged sætte jer i Bevægelse paa Kommando af en forvorpen⁶⁵ Sladderhank?
- (264) Erik: Han medbragte sine Vidner. Jeg har dem med herude i mit Køretøj. Kom frem, Godtfolk. (*de kommer og stiller sig op:*) Vil I saa gentage her, hvad I har at berette om Sagen.
- (265) Præsten: Kirsten og Else? Hvad vil I? hvad har I med det her at skaffe?
- (266) Kirsten Madsdatter: Ja, vor Far maa undskylde, det ikke er os, der vil bringe vor Far i Fortræd, men — — —
- (267) Erik: Ja, lad nu mig. Nu maa I jo forstaa, Kirsten Madsdatter, at dette er Alvor. Hvad ved I saa om den Sag, hvorfor Bonden paa Ingvorstrup beskylder jer Præst? Sig nu den rene Sandhed, saaledes som I vil forsvare det for den Altvindendes Domstol, og som I det siden med Lovens Ed skal bekræfte.
- (268) Kirsten: Ja, det er jo næsten ingenting, jeg har set.
- (269) Erik: Men den Dag, da der holdtes Jaord og Gilde her i Præstens Hus, hvad da?
- (270) Kirsten: Ja, det var jo altsaa Else her, altsaa min Datter — — ja, hun er min Datter af første Ægteskab — — —
- (271) Erik: Ja ja, det er godt. Hvad gjorde I to?
- (272) Kirsten: Vi kunde jo høre helt hjem til vort, der var saadan en Lystighed i Præstens hans Have — det kan jo være, En ikke skulde have gjort det, men saa drev Else og jeg derhenad, for om vi ikke kunde faa en Stump af Stadsen⁶⁶ at se.
- (273) Erik: Hvad saa I saa?
- (274) Kirsten: Vi saa ingenting for Tjørnehækken, for vi turde ikke kigge ind ad Laagen.
- (275) Erik: Hvor stod I da?
- (276) Kirsten: Vi stod ved Stendiget, der gaar Østen om Haven. Men vi saa ingenting. Nej, vi gjorde saamænd ikke. Ingen Verdens Ting.
- (277) Morten Bruus: Men hvad hørte I da?
- (278) Kirsten: Vi hørte vor Far klappe i Hænderne og kalde Folk ind til deres mellemmad, saa blev der en grove Snak, og saa blev der stille. Og Musikken holdt op.
- (279) Erik: Og saa var det I hørte Præstens Stemme?

⁶⁵*forvorpen*: Jf. højtysk "verworfen": forkastet. Betyder egentlig forkastet af Gud, men betegner i bredere forstand en ond, moralsk fordærvet person. [ODS]

⁶⁶*Stadsen*: Henviser til den festlige stemning i præstens have.

- (280) Kirsten: Det var saa utydeligt. Men lidt efter hørte vi Niels Kuskes. Nu var det, som de var ene de to. De snakkede om en Spade, og saa begyndte de at raabe højt begge to, og saa — ja, saa skred vi hjemad.
- (281) Morten: Hvad hørte I Præsten raabe, Kirsten?
- (282) Erik: Det er mig, der forhører. Bland Jer ikke i, hvad der er mit, Morten Bruus. I kan faa nok med at klare jert eget. Hvad raabte Præsten?
- (283) Kirsten: Ja, det var — jo altsaa —
- (284) Erik: I maa sige Sandheden, Kirsten Madsdatter. I staar for den alvidendes Aasyn nu.
- (285) Kirsten: Vor far har altid været god ved os. Der var et Aar, jeg var syg, da skikkede⁶⁷ han en Bedekølle⁶⁸ om til os.
- (286) Erik: Hvad hørte I Præsten raabe? Sig Ordene nøje, som I erindrer dem.
- (287) Kirsten: Vi saa — vi saa Bladet af en Spade over Buskene, og saa var der en, der raabte, lige til det skingrede: Jeg skal slaa dig din Hund, du skal ligge død for mine Fødder. Lige disse Ord.
- (288) Morten Bruus: Og det var Præstens Røst?
- (289) Kirsten: Det var det, for vi andre at tykkes⁶⁹. Men saa hverken saa eller hørte vi mere, for saa løb vi lige hjem. Aah endda! Var vi bleven hjemme. Det har en for sin skammelige Nyfigenhed.
- (290) Erik: (*til Else*) Har du noget at tilføje?
- (291) Else: Nej, nej, jeg hørte lige det samme. Hverken mindre og heller slet ikke mer.
- (292) Præsten: Og at han rendte ud paa Vejen tværs over Markerne til Skoven og ikke fejlede det mindste, det var der maaske ingen af jer, der saa?
- (293) Erik: Var der det, Kirsten Madsdatter?
- (294) Kirsten: Det kan udmærket passere⁷⁰, han gjorde det.
- (295) Erik: Jamen, saa I det?
- (296) Kirsten: Nej, Paa det Lav⁷¹. For vi stræbte jo hjem. Vi vendte os ikke om een eneste Gang.
- (297) Mette: Det hele er jo ikke andet, end hvad Far for længe siden har fortalt os, at Niels smed Spaden hen paa Fars Ben, og saa gav Far ham et Dask med den, og saa rendte han af sin Plads.

⁶⁷*skikkede*: Kommer af det middelnedertyske ord "schicken", som har flere betydninger. Her bruges ordet i betydningen "at sende". [ODS]

⁶⁸*Bedekølle*: Det samme som en lammekølle. [ODS]

⁶⁹*tykkes*: Betyder i denne sammenhæng at skønne, finde, mene eller synes. Ordet bruges næsten udelukkende i arkaisk og dialektal sammenhæng. [ODS]

⁷⁰*passere*: Her skulle formentlig stå 'passe'; men der kan fra Munks side være tænkt en tilnærmelse til talt sprog.

⁷¹*Nej, paa det Lav*: Talesprogsudtryk, der egentlig betyder "på den måde", men som i nægtende sætninger bliver brugt som en slags forsikring: aldeles ikke, tværtimod og lignende. [ODS]

- (298) Erik: I kan saa træde til Side. Men saa du, Jens Larsen, Indsidder⁷² i Vejlbj, hvad er det, du har set? Husk du taler under samme Ansvar som de andre for den Alvidende.
- (299) Jens: Den Dag vor Far holdt sit Jagilde, Aftenen efter den Dag, nej, lad mig nu se, bliver vel den næste Dag igen — jeg havde været til Høstgilde i Tolstrup og gik hjem langt ud paa Natten, det var Maane, jeg kom den sædvanlige Vej ad Gangstien Østen Præstegaardshaven, da tykkes jeg, jeg hørte, det klang af en Spade derinde. Jeg blev en bitte Grand⁷³ ræd, men saa vilde jeg have Besked og satte mine Træsko og kravlede op paa Diget og gjorde med mine Hænder et bitte Kighul gennem Hækken. Der stod vor Far, jeg saa ham lige saa tydeligt, som jeg ser ham nu, i den selv samme grønne Kofte⁷⁴ og saa en hvid Bomulds Nathue paa Hovedet, han stod og glattede Jorden efter med en Spade.
- (300) Præsten: Det er jo Løgn!
- (301) Jens: Ja, det kan gerne være, men det var hvad jeg saa. Mere saa jeg ikke. For i det samme begyndte vor Far at vende sig halvt om imod mig, og da blev jeg ræd og lod mig glide ned ad Diget og kom i Træskoene og tog Vejen hjem.
- (302) Præsten: Hvad har I Morten Bruus betalt ham for den Forklaring? Vis mig saa Jens, hvor var det, jeg stod og grov⁷⁵.
- (303) Morten: Ja, gør det Jens. Lad os faa Gang i Sagerne. Vis Hr. Søren det Sted, hvor han stod og grov, naar han ikke kan huske det selv.
- (304) Præsten: Godt! Hent Spaderne, mine Karle. (*Flere og flere Folk har jo samlet sig efterhaanden:*) Vis mig saa Stedet, min gode Jens. Det lader til, at du tøver. Det kniber dig nok med at kende det igen.
- (305) Morten: Her ser ud til at være gravet for nylig.
- (306) Præsten: Grav!
- (307) Mette: (*ud*) Far, jeg forstaar ikke nogenting af det hele mer.
- (308) Erik: Vær ikke urolig, min Hjertenskær. Jeg skal faa Rede i dette spegede Garn. Du kender jo Ordet om, hvordan det gaar den, der graver en Grav for andre.
- (309) Præsten: Morten Bruus har købt Jens Larsen til at vidne imod mig, hvad der kun er arg⁷⁶ og forvorpen Løgn. Naa, finder I noget i Æreskændere?
- (310) Morten: Jeg maa have taget Fejl, Jens Larsen, hvor var det, du saa Præsten staa og grave?

⁷²*Indsidder*: Betegner en gift eller ugift person af landalmuen, der bor til leje hos en gårdmand eller husmand, og som uden at have fast tjeneste hos denne har sin egen husstand. [DSD]

⁷³*Grand*: "Grand" eller "gran", betyder "en smule". [ODS]

⁷⁴*Kofte*: Betegner et klædningsstykke for mænd. Bruges især om en lang trøje eller kort kjole, som almindeligvis brugtes af bønder og småfolk i første halvdel af 1800-tallet. [ODS]

⁷⁵*grov*: En ældre, stærk bøjningsform af verbet "at grave". [ODS]

⁷⁶*arg*: I denne sammenhæng betegner "arg" noget dårligt i moralsk henseende, noget ondt. [ODS]

- (311) Jens Larsen: (*vaagner af sin Fraværelse*) Hvor var det, jeg saa ham grave — ja, lad mig nu se. Det maa have været i Krogen derhenne — ja, det kan passe, fra Diget hist.
- (312) Præsten: Det er jo Galmandssnak, Jens. Du har aldrig set mig grave. Kom nu til dig selv.
- (313) Morten: Herredsfoged, bed Præsten holde sig fra at paavirke Vidnet. Ryd de Kaalstokke og Grene til Side, Karle, og prøv saa der.
- (314) Præsten: (*stiller sig demonstrativt med Ryggen til Gravningen*) I melder mig, naar I finder ham. Hvad, Svigersøn, nu trænger vi snart til en Kande Øl.
- (315) Mette: Far, du maa ikke spøge. Det er saa uhyggeligt, synes jeg.
- (316) Præsten: Naa, har jer Moster Brudesengen færdig?
- (317) Erik: Om Moster — hvad? — naa ja, jo, Moster har den færdig.
- (318) Præsten: Og hun har vel Ære af den?
- (319) Erik: Ja visst ja, det har hun. Frynserne er særdeles kønne.
- (320) Præsten: Ja, den skal I to nok faa Gammen⁷⁷ af. Jeg har tænkt mig bede Hr. Jens til Aalsø hans Elsebeth om at føre dig til Brudekammeret mit Barn.
- (321) En af Karlene der graver: Jesu Kors! (*alle drejer sig brat.*)
- (322) Morten: Her finder vi nok den, vi leder efter. Det er Niels' Hat, denne her, den kender jeg. Grav videre! Grav!
- (323) Præsten: (*staar bleg og stirrende, Mette holder sig smaaJamrende for Øjnene, Herredsfogeden gaar frem mod Stedet. Der graves i Taushed.*)
- (324) En af Karlene: (*smider Spaden*) Jeg graver ikke et Spadestik mer. Se der! En Haand!
- (325) Morten: Bi⁷⁸, Bror Niels! Du rækker Haanden op af Jorden, du rækker efter Morderen, og Hævn skal du faa.
- (326) Erik: Tag din Spade og grav videre.
- (327) Mette: Aah! (*synker sammen*) .
- (328) Erik: Mette! Min kære Ven! Hun faar ondt! Hvad gør vi? Hvad gør vi?
- (329) Præsten: (*skubber Erik til Side*) Mit stakkelse Barn! Kom her! mit stakkelse Barn! (*løfter hende op og bærer hende ind.*)
- (330) Morten: Se her, Herredsfoged, ansigtet er flækket af et Spadehug. Det er simpelthen flakt⁷⁹. Vi behøver ikke at holde Forhør for at faa at vide, hvad der har voldt den arme Drengs Død. Naa, Præst, hvor blev han af? Naa, kommer han der? Kom herhen! Kom saa herhen! hvad? Kender I den Blyring i den Venstre Øre? Den har Niels gaaet med,

⁷⁷ *Gammen*: Bruges ofte i poetisk eller højtidelig stil betydende glæde eller fornøjelse. [ODS]

⁷⁸ *Bi*: Ældre ord eller dialektalt for "at vente". [ODS]

⁷⁹ *flakt*: En ældre, stærk bøjningsform af verbet "at flække". [ODS]

mens han tjente Jer. Og Skjorten, se der! Hans udsyede Navn! Hvad? Læg saa Haand paa den Døde, om I tør.

(331) Præsten: Almægtige Gud, du er mit Vidne, at jeg er uskyldig. Slaaet ham har jeg, men ikke anderledes, end at han kunde løbe sin Vej. Slaaet ham har jeg, det maa jeg nu bitterlig angre, men hvem der har begravet ham, det kender den Alvidende.

(332) Morten: Jens Larsen kender det ogsaa. Og Kanske der er fler endnu. Herredsfoged, I kommer til ogsaa at forhøre hans Tjenestefolk, men først venter jeg, I sætter den Ulv i Faareklæder i sikkert Forvar. I lod mig tabe Sagen om Tørveskiftet, hvad? Men denne Gang har I visst ikke mod paa at narre mig.

(333) Erik: Hr. Søren, I maa besigtige den Døde. Genkender I Jer Kusk?

(334) Præsten: Genkender og genkender? Hans Ansigt er jo skamferet.

(335) Erik: Slog I med Skarpen da?

(336) Præsten: Gud tilgive mig, jeg var ikke mig selv mægtig. Om jeg slog med Skarpen eller med Fladen, ved jeg ikke. Men jeg ved, at dette er et Værk af Djævelen og hans Engle. Dog lever der en, som vel skal bringe min Uskyldighed for Dagen. I Baand og Lænker vil jeg vente paa, hvad *Han* har besluttet over mig arme Synder. For eet ved jeg. At Niels's Døde Legeme er anbragt her, deri har jeg hverken Lod eller Del.

(337) Erik: I vil da stadig hævde, I saa ham stryge til Skovs?

(338) Præsten: Gud er mit Vidne.

(339) Erik: For den himmelske Retfærdighed er det nok, men det er det jo ikke for den jordiske.

(340) Præsten: Tror I da, jeg lyver?

(341) Erik: Om jeg tror, I lyver? Jeg tror ikke, I selv tror, I lyver. Jeg ved ikke mer, hvad jeg tror.

(342) Gaasepigen: (*trænger sig frem fra Hjørnet*) Vor Far lyver ikke. Det skal vor Far ikke have Skyld for. Jeg saa Niels rendte.

(343) Erik: Hvad saa du? Forklar.

(344) Gaasepigen: Jeg var ved Gæssene, da jeg saa Niels springe ud af Haven og sætte hen over Markerne. Jeg tænkte, hvad løber han saadan for? Han plejer ikke at forhaste sig.

(345) Erik: Gud være lovet! Det var et vigtigt Vidnesbyrd. Hermed er det godtgjort, at Niels ikke er dræbt ved Spadeslaget.

(346) Morten: Han kan da være død af det siden ovre i Skoven.

(347) Erik: (*skrigende*) Hvordan skulle han saa være kommen her?

(348) Morten: (*trækker paa Skuldrene*) Han er her i hvert Fald. Det ser I jo.

(349) Erik: Det ser jeg, ja. (*Stemmer fra Folk*) Her staar der En, der siger han ved noget.

(350) Erik: Hvem er det? Frem med ham!

- (351) En Spillemand: Naa, jeg ved ikke videre. Men det var saadan — der var Gilde i Tolstrup Dagen efter Præstens Gilde her. Jeg spillede begge Steder. Jeg var lidt træt, saa jeg gik hjem den Stund Dansen stoppede. Da jeg kom paa Vejen mellem Skoven og Præstegaardshaven.
- (352) Erik: Hvad saa? Husk nu, du skal sige Sandheden, den fulde og hele Sandhed og intet andet end Sandheden.
- (353) Spillemanden: Ja, da saa jeg altsaa, at En gik mig forbi et Stykke henne. Han bar en Sæk paa Ryggen, Jeg tænkte, det var en Mølletyv og vilde raabe ham an, men saa saa jeg, han var i en sidgrøn⁸⁰ Kjole, og saa blev jeg lidt sær ved det og tænkte: Det her er noget, der ikke kommer mig ved.
- (354) Erik: Saa du han Ansigt?
- (355) Spillemanden: Nej, ved det han var helt væk under Sækken.
- (356) Erik: Hvor blev han af?
- (357) Spillemanden: Han blev borte for mig ved Havegærdet.
- (358) Morten: Mon ikke det nu begynder at hjælpe paa Præstens Hukommelse. I skulde vel ikke prøve, Herredsfoged, med et Par Klem paa hans Tommelfingre, om det kunde forte⁸¹ lidt.
- (359) Erik: Gud forbyde, at jeg mod saadan en Mand skulde tage Pinebænken i Brug.
- (360) Morten: Saadan en Mand?
- (361) Erik: Gud hjælpe mig, jeg kan ikke gennemskue det Væv. Hr. Søren, jeg siger jer, jeg er ved at gaa til at⁸² Fortvivlelse. Aah, her var vi lige saa glade og tillidsfulde og med saa stort et Haab for Fremtiden. Hvor er det dog, Sandhed, det gamle Ord: ”Pris ingen lykkelig, før han er død⁸³.”
- (362) Præsten: Pris ingen lykkelig — ah!
- (363) Erik: Hvad er der?
- (364) Præsten: Vand! Skaf mig lidt Vand at drikke.
- (365) Morten: Nu hjalp det paa Præstens Hukommelse.
- (366) Præsten: Lad mig være ene, Hr. Herredsfoged. Vil I skaffe mig ene med Jer.
- (367) Erik: Ud af Haven. Alle!
- (368) Morten: Det er nok nær ved Tiden, Herredsfoged, da vi skal have Jernene paa ham.

---

⁸⁰*sidgrøn*: Ordet ”sidde” betegner en mindre græslavning i terrænet, der i fugtige perioder er fyldt med vand og dynd. ”Sidgrøn” - grøn som en sidde. [ODS]

⁸¹*forte*: Det at få noget til at gå hurtigere, at skynde på. [ODS]

⁸²*at*: Skulle formentlig være ”af”.

⁸³*Pris ingen lykkelig, før han er død*: Citat fra De Apokryfe Skrifter, Siraks Bog 11,28. Citatet kan dog også forbindes til den græske historiker Herodot, som i sin historieskrivning om de græsk-persiske krige bl.a. skrev om den meget velhavende Kong Krøsus (f. ca. 595 f.Kr.) og dennes møde med den athenske digter og statsmand Solon (ca. 630-ca. 560 f.Kr.). I Herodots udlægning spørger Krøsus Solon, hvem der er verdens lykkeligste mand, men Solon vil ikke kalde Krøsus for den lykkeligste, for Krøsus er ikke død endnu, hvorfor man ikke kan sige, hvordan hans skæbne vil forme sig. Herodots ”møde” menes dog at være en fejlagtig eller bevidst fejlagtig sammenblanding af historiske begivenheder. [DSD]

- (369) Erik: Alle forlader Haven. Vil I ikke ind, Hr. Søren?
- (370) Præsten: Skaf mig bare det Vand. Naa, der er det. Tak, lille Mette. Tak, mit Barn. ... Og lad mig nu bekende .....
- (371) Mette: Bekende du har ingenting at bekende. Jeg ved, du ikke har gjort det. Jeg holder mig for Ørene. Jeg vil ikke høre, hvad du siger. For jeg ved, at hvis du siger, du har gjort det, saa er det ikke sandt. For det har du ikke, det har du ikke, det ved jeg, du ikke har.
- (372) Præsten: Vidnerne siger jo, at jeg har det, mit eget kære Barn. Og saa før — — — da jeg hørte — — — og da saa I, Erik, sagde — — — saa faldt det mig noget ind — min voldske Natur — allerede fra Barn — jeg kunde ikke styre den — ingen kunde styre den — ingen har nogensinde kunnet — undtagen een — din Mor, din kære gode Mor — aah Gud være priset, at hun er i Dag under Mulde!
- (373) Erik: Lille Mette, berolige dig! Stol paa mig! Hvad der end er sket — jeg skal gøre alt for at hjælpe jer i jeres Nød.
- (374) Præsten: En skidt Knægt kaldte min Far mig, men Mor hun undskyldte mig. Mine Brødre — jeg holdt meget af dem, men gjorde de mig imod, fløj jeg paa dem. Som Student kom jeg til Jena⁸⁴. Der faldt jeg i en Dispyt med en Bursch⁸⁵, greb til Kaarden for at stille Striden og stak ham i Brystet. At jeg ikke blev Drabsmand allerede da, skyldtes kun Guds Naade.
- (375) Erik: (*svælger sit spyt*) Allerede da?
- (376) Præsten: I Sagen her er jeg mig ingen Udaad bevidst.
- (377) Mette: Det vidste jeg, Far. Det sagde jeg jo.
- (378) Erik: Gud være lovet da.
- (379) Præsten: Men da Vidnerne en for en — — da faldt der mig noget paa Sinde, noget, jeg aldrig har nævnt for nogen, end ikke for min salige Kone. Engang for Aar tilbage skulde jeg begrave en, der var hastig død. Jeg vilde bygge min prædiken netop paa de Ord, I nævnede før: ”Pris ingen lykkelig, før han er død”! Solon var jo en gammel Hedning, hvis Ord jeg ikke tør bruge i Kirken, men det stod for mig, at jeg i Biblen havde læst et Vers med samme Indhold. Hvorhenne? Jeg maatte gaa i Seng om Aftenen uden at have fundet den. Om morgenen, da jeg vaagnede, laa der paa min Pult en kort, men passelig Ligprædiken med Overskrift: Pris ingen lykkelig, før hans Endeligt kommer, Jesu Syrach 11.34⁸⁶, skrevet med min egen Haandskrift. Jeg har altsaa om Natten fundet Skriftstedet og skrevet Prædiken i Søvne.

⁸⁴ *Jena*: By i det centrale Tyskland (Thüringen), hvis universitet i 1700-tallet var landets største og var centrum for idealistisk filosofi og den tidlige romantik bl.a. Johann Gottlieb Fichte, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Friedrich Schiller og Friedrich Wilhelm Joseph Schelling. [DSD]

⁸⁵ *Bursch*: Tysk ord for en ung student. [ODS]

⁸⁶ *Syrach 11,34*: Reference til De Apokryfe Skrifter, Siraks Bog 11,34, hvor der i modsætning til Hr. Sørenns påstand står: ”Optag en fremmed i dit hus, og det vil skabe forstyrrelse og gøre dig fremmed for dine egne.” Citatet, som Hr. Søren sigter til, står derimod i Siraks Bog 11,28.

- (380) Erik: Jeg — jeg begynder at forstaa jer — —
- (381) Præsten: Jeg kunde fortælle endnu et Par Tilfælde af mit Søvnngænger. Nu randt det mig før i Sinde, at forleden Morgen, just efter Natten, som de talte om, fandt jeg min Slobrok smidt paa Gulvet, skønt jeg ellers altid hænger den over Stoleryggen ved Sengen. Frygteligt slog det derfor nu ned i mig, at jeg uden at vide det kan have gjort, hvad de andre beskylder mig for. I Søvnne er jeg staaet op, har fundet Liget i Skoven, skønt jeg vaagen ikke vidste, han var død, har baaret det hjem og gravet det ned i Haven. Saadan kan det være gaaet til. Jeg ved ikke, om det er det. Men det maa det vel være, naar vi henser til Vidnernes Ord. Hvad siger I nu? Jeg ved, jeres Mund skal fordømme mig. Men hvad siger jert Hjerter?
- (382) Mette: Far, Far, det kan ikke passe. Jeg vil bede til Himlen om, at du ikke maa have gjort det.
- (383) Erik: Ja, hvad siger mit Hjerter? Det er bristefærdigt. I ved, hvad Loven siger.
- (384) Præsten: Jeg ved det.
- (385) Erik: Det er bristefærdigt. Jeg vilde hellere — ja, jeg tør sige: Jeg vilde hellere selv dø end overgive Jer til — ja, til en vanærende og skrækkelig Død. I ved, hvad min Pligt byder mig. Jeg maa give Jer Lænker paa fra Haand til Fod. I maa føres til Grenaa.
- (386) Præsten: Det maa jeg vel. Det maa saa være. Gud se i Miskund⁸⁷ til mig ulykkelige, forpinte Synder (*vakler ind i Huset*).
- (387) Mette: Saa du hans Fortvivlelse? Og saadan lader du ham gaa? Og vil give ham Lænker paa? Og vil lade dem — nej, nej, nej. Og du er Herredsfoged. Du er den, der raader over Lov og Ret. Og han er din Svigerfar. Og du siger, du elsker mig. Og saa vil du binde ham og kaste ham i Fængsel og give ham en Død, der ikke er til at tænke paa. Men saa skal du ogsaa vide, at jeg forbander det Øjeblik, da jeg gav dig min Haand. Hvis du ikke hjælper os, hvis du ikke kan andet end staa og se hjælpeløs og forvirret ud og dum, som om du var faldet ned fra Maanen — aah, jeg kan ikke mere, kan ikke mere, jeg er saa raadløs og ensom.
- (388) Erik: Min hjerte, min egen, min kæreste Ven. Barn! Barn! Jeg skal gøre alt, hvad jeg kan finde paa. Kom til dig selv. Stol paa mig! Jeg skal skrive til Kongen, jeg skal opsøge — nej, det kan ikke hjælpe — — — og frasige mig Sagen — aah Gud, hvad gjorde jeg hellere. Men det tør jeg ikke. Saa bruger de andre Tortur imod ham. Det kan jeg dog spare ham for. Nej, nej, lille Mette, begynd nu ikke igen. Vi maa finde paa noget, Et eller andet. Faa ham af Vejen. Ja, det er det eneste. Jeg skal sørge for — jeg skal bruge alle mine Penge, alt, hvad jeg ejer, for om vi kan frelse din Far ved Flugt. Ja, han maa flygte.
- (389) Mette: Erik, Erik, saa vidste du dog Raad alligevel.

Tæppe

---

⁸⁷*Miskund*: Bruges i betydningen barmhjertighed, medynk, mildhed, overbærenhed. [ODS]

4. Akt: Fjerde Akt

Grenaa

En Celle i Fængslet. Hr. Søren ligger paa en Briks og sover. Præsten fra Aalsø Hr. Jens sidder ved hans Side med en Postil⁸⁸.

(390) Mette: (*ind*) Hvordan har — ?

(391) Aalsø: Ss!

(392) Mette: Far sover?

(393) Aalsø: Ja, han faar sig en sund Søvn. Han sover fast og trygt.

(394) Præsten (dvs. Hr. Søren): Er det dig, der er kommen, lille Mette?

(395) Mette: Ja, det er, Far. Hvordan gaar det i Dag?

(396) Præsten: Jo, Nu kan vel Dommen snart ventes.

(397) Mette: Morten Bruus er derude.

(398) Præsten: Morten Bruus?

(399) Mette: Ja, du har jo selv sendt Bud efter ham.

(400) Præsten: Det er sandt. Det har jeg. Kan han faa Lov at komme ind nu?

(401) Mette: Jeg skal spørge om det.

(402) Aalsø: I fik jer en kvægende⁸⁹ Søvn, Hr. Søren.

(403) Præsten: Jeg havde en underlig Drøm. Den gav mig Hjertebanken. Jeg blev bange, og dog har den styrket mig. Jeg syntes, jeg var en af de Røvere, der hang paa Kors ved Siden af Kristus⁹⁰. Frelseren vendte Hovedet, saa paa mig og sagde: ”Du er uskyldig.” ”Ak, Herre”, svarede jeg, ”jeg har dræbt mange Mennesker”. Da sagde Frelseren: ”Du er uskyldig, du hænger her sammen med mig”.

(404) Aalsø: Jeg tror, han selv har taget Jer til Alters, Hr. Søren.

(405) Præsten: Men dog vil I ogsaa gøre det, naar — — naar Timen er inde?

(406) Aalsø: Det ved I.

(407) Præsten: Tak!

(408) Morten: (*ind*) I har skikket Bud til mig. Er det, for at jeg skal se, hvor fint I bor nu?

⁸⁸*Postil*: Ordet betyder egentlig en samling af udlægninger af evangelier og epistler, men bruges næsten synonymt med ordet ”prædiken”, med andre ord en prædikensamling. [ODS]

⁸⁹*kvægende*: Betyder lindrende eller styrkende (oprindeligt ved badning eller med omslag). [ODS]

⁹⁰*Røvere, der hang paa Kors ved Siden af Kristus*: Jf. NT: Luk 23,39-43.

- (409) Mette: Hvis jeg havde noget i mine Hænder at slaa med, saa slog jeg jer.
- (410) Morten: Hæhæhæhæ!
- (411) Slutteren: (*aabner Døren*) Værsgod, Hr. Herredsfoged.
- (412) Erik S.: (*ind med 2 Retsbetjente med Protokol*) Som Herredsfoged i Rosmus Herred kommer jeg i denne Stund for at forkynde jer Dommen.
- (413) Præsten: Jeg er rede, helt rede, til at modtage den.
- (414) Erik: Da efter de forelagte Bevisligheder og Anklagede Søren Quists efterfulgte Tilstaaelse for Retten det skønnes godtgjort, at samme Søren Quist, fordem Sognepræst til Vejlbjby, har taget sin Kusk Niels Bruus af Dage, ved voldeligt Overfald, og siden begravet Liget i sin Have, hvor det ved Eftersøgning forefandtes og genkendtes, da maa ovenmeldte Søren Quist efter Lovens Lydende om Manddrab eragtes⁹¹ at have sit Liv forbrudt⁹². Thi kendes for Ret: Søren Quist vil være at føre til Retterstedet i Rosmus Herred og der at rette med Sværd. Og være Gud hans Sjæl naadig. Signeret: Jørgen Skeel, Lensmand paa Kalø⁹³ og Erik Sørensen, Herredsfoged i Rosmus.
- (415) Morten: Saa er der dog Lov og Ret her i Landet. Det var godt, Bror Niels! Nu fik du Bugt med den sorte Mand.
- (416) Erik: Er der jer, der stod der i Mørket, Bruus? Før ham ud.
- (417) Morten: Jo, men Hr. Søren har selv — — —
- (418) Erik: Før ham ud.
- (419) Aalsø: I kan vente derude, Bruus. (*Morten ud.*)
- (420) Erik: (*vil sige noget til Præsten, men hans Bevægelse overmander ham, han gaar hurtigt, fulgt af Retsbetjentene med Protokollen.*)
- (421) Mette: Min kære lille Far, fortvivl ikke hverken over Dommens Haardhed eller Eriks Hjerteløshed. Erik havde noget at sige dig, men han magtede det ikke nu. Han er saa god. Han har hjulpet mig til Rette. Hør, nu Far: Vi har Slutteren⁹⁴ paa vor Side, og en Baad er parat i Nat til at føre dig til Sverrig. Hans Far var jo Tømrer. Erik vil prøve at tjene til vort Ophold derovre med Sav og Høvl.
- (422) Præsten: Det var smukt at høre. Jeg vidste ikke, Erik var saa meget værd. Det har gjort mig usigelig godt at høre, mit eget Barn. Men flygte fra min fortjente Straf det kan jeg ikke. Kan jeg fly⁹⁵ nogetsteds hen hvor Gud ikke er?
- (423) Mette: Det kan du da ikke mene. Det er jo helt forfærdeligt. Du vil da ikke smide dit Liv bort? Smide dit Liv i Skarndyngen? Du vil da ikke gøre mig saa — — aah Far, Erik og jeg kan saa aldrig faa hinanden.

⁹¹eragtes: Fra tysk ("erachten"), et juridisk ord, som betyder "at anse for". [ODS]

⁹²forbrudt: Af "forbryde". Betyder her det at skulle bøde med tabet af visse goder eller, som her, livet på grund af lovstridig handling, gøre sig skyldig til at miste livet. [ODS]

⁹³Jørgen Skeel, Lensmand paa Kalø: Jørgen Skeel (1578-1631) af den gamle, jyske adelsslægt var lensmand på Kalø i 22 år fra 1607. [DSD & KSFT]

⁹⁴Slutteren: Betyder i denne sammenhæng fangevogter eller arrestforvarer. [ODS]

⁹⁵fly: Betyder i sammenhængen her "at flygte". [ODS]

- (424) Præsten: Det er det værste. Egentlig er det min eneste Sorg nu. Jeg ved, at Rettens Mand kan ikke ægte Datteren af en dømt Forbryder. Det er det tunge ved det, at den Skyldiges velfortjente Straf slaar tilbage paa de Uskyldige, der hører ham til. Jeg forstaar ikke, hvorfor det maa være saa. Men saadan er det nu. Og hvordan skulde jeg kunne gennemskue den Eviges Raad⁹⁶?
- (425) Mette: Far, jeg tror ikke paa, du er skyldig. Det er den Onde selv fra Helvede, der har drevet sit Spil, jeg tror ikke, du er skyldig, og der maa ikke ske dig noget ondt. Og jeg kan ikke give Slip paa min Lykke heller, Far, du har ingen Ret til at sætte dig imod, hvad Erik og jeg har faaet ordnet.
- (426) Præsten: Din Lykke, siger du. Min egen lille Pige, det blev ingen af os til Lykke, om jeg skulkede fra min Pligt. Det endte blot i Elendighed med os alle tre. Kun naar jeg tager min Straf af Herren, kan jeg betro dig i *Hans Varetægt*.
- (427) Mette: Hr. Jens, kan I ikke hjælpe mig? Han har mistet Forstanden. Han er nedbrudt i Fængslet. Jeg kender dig ikke mere, du er blevet en helt anden.
- (428) Aalsø: Det er netop Sagen, Jomfru Mette. Jeres Far er blevet en helt anden. Sig Gud Tak for det. Husk, hvor stærk han var før! Se den svækkede Mand, nu er han meget stærkere. Husk hans drønende Latter før. Se ham nu der, i Lænker. Nu er han blevet stille. Og nu først er han glad. Hans Sind er frit.
- (429) Erik: (*ind*)
- (430) Mette: Erik, han vil ikke. Forstaar du det? Jeg fatter ingenting.
- (431) Erik: Vil I ikke flygte, Hr. Søren?
- (432) Præsten: Jo, jeg vil, men ikke derhen, hvor I vil. Jeg vil flygte ind i den evige Guds Barmhjertighed, derhen gaar Vejen over Retterstedet. Jeg er træt af at bære Byrden af mit voldsomme Sind. Nu ved jeg et Sted, jeg kan lægge den fra mig. Er Morten Bruus derude endnu?
- (433) Aalsø: Jeg skal lade ham komme.
- (434) Mette: Far, vil du ikke nok? For min Skyld? Du vil for min Skyld. For min og Eriks Skyld, ikke sandt?
- (435) Præsten: Rolig og tapper, det er hvad vi skal være nu, baade du og jeg. Det vilde din Mor have været. Hun var kun urolig, naar jeg handlede forkert. Hende ligner du, og skal du ligne.
- (436) Morten Bruus: (*ind*) Har I mere at sige mig, Søren Quist? Jeg mente, at nu var det hele opklaret. Hvad mere er der at tale om?
- (437) Præsten: Jeg vilde bede Jer tilgive mig, at jeg sprang fra i den Fæstemaals sag.
- (438) Morten: Naa, det vil I bede mig om Forladelse for, hæhæ, hæhæ. Og hvad har jeg ud af *det*? Nej, Tak, Søren Quist, nej, Tusind Tak, jeg faar se mig om efter en anden

---

⁹⁶ *den Eviges Raad*: Dvs. Guds råd, den af Gud bestemte skæbne. Tidligere i skuespillet blev der refereret til Siraks Bog i De Apokryfe Skrifter, 23,22-27 vedrørende spørgsmålet om synd.

Kone til Ingvorstrup. Jeg kan ikke bruge Datteren af en rettet Misdæder⁹⁷.

(439) Præsten: I misforstaar mig, Morten. I skal ikke sørge for Mettelille. Hende sørger en Større for. Det tror jeg visst. Dernæst vilde jeg bede jer tilgive mig, at jeg af Vaade⁹⁸ kom til at berede Jer Bror en voldelig Død. Vil I ikke række min Haand? Hvorfor vil I ikke? Min Broder Hr. Jens vil skænke mig Nadveren og Herrens Tilgivelse. Kan Gud tilgive mig, saa kunde vel ogsaa I? Hvorfor ser du mig ikke frit ind i Øjnene? Kan jeg, der er en Misdæder, som du siger selv, kan jeg se frit op af Guds Naade, hvor meget mere saa du, som ingenting har forbrudt?

(440) Morten: (*tørren Sveden af Panden*) Bliv mig fra Livet med Jeres Præstesnak. Jeg er Manden paa Ingvorstrup, jeg (*ud*).

(441) Præsten: Og nu I to mine kære Børn, hvem jeg har draget saa stor en Ulykke over. Jeg havde troet, jeg skulde vie jer. I Stedet for kom jeg til at skille jer. Jeg vilde saa gerne løfte begge mine Hænder til Velsignelsen. Men den ene er jo bundet. Nej, Erik, det *skal* den være. Men *Han* vil velsigne jer. Hos *Ham* skal vi mødes igen. Jeg ser det hele klart for mig. Han være med jer, naar I nu gaar hver til sin Side, og jeg — af den mørke tredie Vej. Sig saa hinanden Farvel!

(442) Erik: Nej, vi skal ikke skilles. Jeg forlader dig ikke, Mette. Vi vil blive sammen, ihvad det koste mig.

(443) Mette: Nej, Erik, det kan ikke ske. Det ved du jo godt. Jeg stod med en stor, stor Lykke i Haanden. Den ligger nu i Skaar. Den kan ikke klinkes.

(444) Erik: Jeg vil ikke slippe dig, Mette.

(445) Mette: Jo, du vil. Det ved du jo godt. En Mand lever for det, han er. Du er ikke saa stærk, at du kan trodse. Det ved du jo godt. Og ved du det ikke, saa ved dine Øjne det.

(446) Erik: Sandt, sandt, sandt! Det er jo saadan: Rettens Tjener tør saa lidt som Guds Tjener gøre Forbund mod den, som Gud og Loven fælder. Loven er hellig, den er af Gud. Men! — — — Alligevel! Mette, Mette, jeg er svag og fuld af Tvivl. Vis du mig Vejen. Du vilde selv for et Øjeblik siden — —

(447) Mette: For et Øjeblik siden var jeg en lille dum Pige. Nu har jeg set, hvad der er sket med min Far. Nu forstaar jeg saa meget. Lad os ikke bedrage os. Far kender sin Vej nu, og jeg kender min. Kend du saa ogsaa din. Vi mennesker kan ikke løbe fra os selv.

(448) Erik: Aa, Mette! Mette! Foragter du mig?

(449) Mette: Farvel nu, min Hjertensven. For vi ses aldrig mere.

⁹⁷*Misdæder*: Jf. højtysk "Missetäter". Betegner en grov forbryder, ildgerningsmand. [ODS]

⁹⁸*Vaade*: Betegner i denne sammenhæng, at en skade- eller ulykkevoldende hændelse sker uforvarende eller uforsætligt. [ODS]

(*Tæppe*)

5. Akt: Femte Akt

Præstegaardshaven 20 Aar senere.

(450) Mette: (*ved sin Rok, nynnende den gamle Vise*)

(*Mel: hos Arnholtz (2 Hæfte)*)

De hvide Lillier
og Hjertensfryd,
Narcisser, Nellikker,
grønne Basiliker
med deres Dyd —

Den vilde Timian
Med al sin Pris,
Solsikken glædelig
Cypressen sædelig
^a des ligervis —

---

^a*sædelig*: I overensstemmelse med moralens krav. [ODS]

De den Fiolen-Blaa
ej overgik,
thi hun var prydelig,
ja meget dydelig
i al sin Skik.

Ak ak du dejligste
Fiolen-Blaa,
for dig jeg smertelig
maa gløde hjertelig
med Længsels Traa.

Ak vilde Sommeren
igen fremgaa,
at jeg saa frydelig
maa se min dydelig
Fiolen-Blaa!

- (451) Hr. Jens hans Elsebeth: (*ind*) Hvad var det, I sad og sang, Jomfru Mette?
- (452) Mette: Aah, det var en gammel Vise. Jeg ved ikke, hvorfor den faldt mig ind. Jeg tror ikke, jeg har sunget den siden mine unge Dage.
- (453) Elsebeth: I er saamænd ung endnu.
- (454) Mette: Javisst, det siger man jo til de Gamle. Men nu har jeg været hos Jer i jeg ved ikke hvor mange Aar, saa helt ung — —
- (455) Elsebeth: Hanne bliver 20 Sankt Knuds Dag. Og hun var paa Vej, da I kom. Aa ja, det var dejligt at have jer netop i de Aar, Børnene kom.
- (456) Mette: Ja, Børnene hjælper over meget, selv om det ikke er Ens egne. Kan I huske, det Aar vi flyttede fra Aalsø til Vejlbj, det netop den sommer.....
- (457) Elsebeth: Mon det ikke er min Mand? Saa er han kommen⁹⁹ hjem. Lad mig se ad.
- (458) Mette: (*siddet og spinder og nynner igen*) .
- (459) Elsebeth: Værsgod, Hr. Herredsfoged, kom ud i Haven. Min Mand er her sikkert straks. Derude faar I Selskab, I ikke er ked af.
- (460) Erik: Ah! Jomfru Mette! (*kysser paa Haand*) Hvad er det, Jomfruen spinder?
- (461) Mette: Aah, jeg vilde forære Hr. Jens et par Hoser¹⁰⁰ i Nytaarsgave som Tak for godt Værtskab. Hvordan lever Herredsfogeden ellers? Har I det endnu med Svimlen?
- (462) Erik: Tak, sjældnere, synes jeg, en lille Smule sjældnere i den senere Tid. Jeg har faaet at vide, det stammer fra Nyrrerne. Jeg er begyndt at ligge med et uldent Klæde om Lænderne. Det er ligesom det hjælper, men nu frygter man jo, naar Nætterne bliver koldere.
- (463) Mette: Husker I at tage en Kop Kamille?
- (464) Erik: Det sker og det sker ikke.
- (465) Mette: I er da en grusom en. I skal have en god varm Kontorkop¹⁰¹ om Aftenen. Nogen maa sørge for det.
- (466) Erik: Aah, jeg fylder Jer med mit Sygdomsgeschwatz¹⁰². Det er ikke noget at høre paa for Jer, der altid er rask.
- (467) Mette: Jeg har Gudskelov et godt Helbred. Men jeg er jo ogsaa altid blandt Menne-sker. Det holder en frisk.
- (468) Erik: Jeg lever mit Liv i Ensomhed. Saadan faldt nu min Lod — Ak ja saamænd. Roserne er allerede falmende.
- (469) Mette: Det har jo været en usædvanlig varm Sommer i Aar.

⁹⁹*kommen*: I det håndskrevne manuskript, KMF-nr. 20.10.02 (kladdehæfte benævnt "Vejlbj II"), side 24 nederst, står formen 'kommen'. Munk bruger ofte denne form. I dag ville man skrive 'kommet'.

¹⁰⁰*Hoser*: Betyder bukser. [ODS]

¹⁰¹*Kontorkop*: Stor og tarvelig kaffe- eller tekop. [ODS]

¹⁰²*Sygdomsgeschwatz*: "Geschwätz" er tysk for snak, dog muligvis i denne sammenhæng nærmere jammer eller pyldereri. [ODS]

- (470) Erik: Ja, saa falder de hurtigere.
- (471) Mette: Saa falder de hurtigere, ja. —
- (472) Erik: Haven holdes ellers helt, som den var i Jer Fars Tid.
- (473) Mette: Det glæder jeg mig ogsaa over.
- (474) Erik: Ja saamænd. Ja saamænd. Mig undrer det jo, I har kunnet slaa Jer til Ro paa dette Sted.
- (475) Mette: I ved, hvordan det gik til. Jeg blev syg og kunde ikke rejse, og Hr. Jens tog sig af mig, og hos ingen kunde jeg have faaet det bedre.
- (476) Erik: Ja ja, det ved jeg, javisst.
- (477) Mette: Og hvis det er Far, I tænker paa — jeg tror jo, han døde uskyldig.
- (478) Erik: Hm!
- (479) Mette: Men Døden gav ham en Ro, han ellers aldrig havde vundet, saa alt, hvad der var saa pinefuldt degang, er blevet mig kønt at tænke paa.
- (480) Erik: Jeg beundrer Jer. Kunde jeg se saadan paa det. For mig er der stadig — blot det, at jeg skotter hen til Stedet, hvor de gravede Liget op — — Herre Jesus Kristus —
- (481) Mette: Hvad er der? Bliver I syg? Er det Jer Svimlen igen?
- (482) Erik: Det er min Svimlen, ja. Lad os bare gaa ind. Det vil hurtigt fortage sig. Aa Tak, at I støtter mig. Bare gaa ind. (*de gaar ind i Huset.*)
- (483) En Vagabond: (*er luntet frem langs Hegnet, hvor Herredsfogedens Blik just traf*) Her er det altsaa. Der gaar Stien. Laagen er væk. Men Tjørnen hihi, den staar sgu endnu. Og Herredsfogeden og hans Kone paa Besøg her i Dag. Hvad? Gik de ind. Det er ikke blevet til mange Børn, saa godt hun har holdt sig. Der er Glans paa Sct. Gertrud endnu¹⁰³. — Men hvor er den gamle? Jeg maa nok hellere liste om i Køkkenet. Faar han mig at se, og om han kender mig, da kan han rage mig en ud paa Skrinet endnu. Om Køkkenet med os. Der falder maaskesens lidt bedre af. Immer feste druf¹⁰⁴. (*ud*).
- (484) Erik: (*ud med Præsten Hr. Jens*) Jeg saa ham der. Nøjagtig paa det samme Sted, hvor jeg saa hans Lig ligge, der stod han nu.
- (485) Hr. Jens: Vil I bilde mig ind, at Niels Kusk — —
- (486) Erik: Tys! Tys! Nævn ham ikke! Lad ikke Jomfru Mette høre noget. Med mine egne Øjne saa jeg ham.
- (487) Hr. Jens: Hvordan kunde I da genkende ham?

¹⁰³Der er Glans paa Sct. Gertrud endnu: Udtrykket "Glansen (eller forgyldningen) er gået af Sankt Gertrud" handler om tabt skønhed af enhver art, men stammer antagelig fra helgenbilleder, hvis forgyldning var slidt af. Sankt Gertrud er de rejsendes beskytter, hvilket jo passer godt til vagabonden her. [DSD]

¹⁰⁴immer feste druf: Ordet "druf" er en afsnuppet variant af "darauf". Samlet kan udtrykket ses som en opmuntring til at skride til handling. Noget i retning af "frisk mod" [ODS]

- (488) Erik: Hvem skulde jeg bedre kende end ham? Den Mand, der kom til at koste mig Lykke og Sjælefred, tror I ikke, Jeg Aar efter Aar om Nætterne ser ham for mig? Det var det samme Ansigt, — — —
- (489) Hr. Jens: Tror I da, I har set hans Genfærd?
- (490) Erik: Det var ikke hans Genfærd. Det var — noget meget uhyggeligere — det var Gud bedre — ham selv.
- (491) Hr. Jens: Det er jo umuligt.
- (492) Erik: Ja, det er det forfærdende, at jeg har set det umulige. Hvad skal det betyde? Kan det være et forvarsel for min Død? Aah, saa lad den komme. For jeg er træt.
- (493) Hr. Jens: Kære Herredsfoged, tag jer det ikke saa nær. Det maa have været Jert svage Hjerter, der har gøglet et Syn frem for Jer.
- (494) Erik: Tror I, det kan tænkes.
- (495) Hr. Jens: I ser jo, han er her ikke. Der er ingen Steder noget at se. Jeg har hørt, at naar Hjertet er svagt, kan Vædskerne faa det til at blænde for Øjnene.
- (496) Erik: Tror I virkelig. Aah, det trøster mig.
- (497) Hr. Jens: Jeg er helt sikker paa det.
- (498) Erik: Det er rimeligt nok. Det er noget, jeg selv har bildt mig ind. Vi siger ingenting til de andre. Jo, for jeg talte netop med Jomfru Mette om — — Men saa der da? Se der! Nu igen! Eller ser I det ikke?
- (499) Hr. Jens: Hvem er du? Hvad lusker du rundt efter her? Hvor har du faaet den Mellemmad fra? Hvem er du?
- (500) Niels: Hvad kommer det jer ved? Har Præsten bedt Jer spørge mig?
- (501) Hr. Jens: Præsten er mig!
- (502) Niels: Hvad? Hvor er den Gamle da henne?
- (503) Hr. Jens: Hvad for en Gammel?
- (504) Niels: Hr. Søren sgu da!
- (505) Hr. Jens: Sig mig min Mand, hvor kommer du fra?
- (506) Niels: Ja, hvor kommer jeg fra? Jeg kommer alle Vegne fra og ingen Steder fra. Die Welt is mein Felt¹⁰⁵. Jeg har mit Tilhold der, hvor Pigerne stikker En en Mellemmad ud. Das is auch en Næringsvej. Den er vielleicht lige saa god som jeres.
- (507) Hr. Jens: I har været i det tyske?
- (508) Niels: Jawohl, jawohl, dort bin ik gewest seit vielen Jahr. Hvor mange hab ik Vergessen¹⁰⁶, og der er ingen andre, der husker det. Men før jeg kom der, var jeg her.

¹⁰⁵Die Welt is mein Felt: Tysk udtryk for "Verden er mit hjem".

¹⁰⁶Jawohl, jawohl, dort bin ik gewest seit vielen Jahr. Hvor mange hab ik Vergessen: Blandet tysk og dansk med flere fejl, som skal imitere en gebrokket tysk udtale samt uskolet grammatisk indlæring. Betyder: "Javist, javist, der var jeg i flere år. Hvor mange har jeg glemt".

Lige bestemt altsaa her. Da tjente jeg for Kusk hos Hr. Søren. En flinke Mand, naar han ikke var gal. Hvor er han nu?

(509) Erik: Hvem — hvem var det, der — laa begravet i Haven?

(510) Niels: Begravet? I Haven? Naa — naa dengang — hihhi, det var Morten, der regnede *den* ud. Han var altid saadan en Himmelhund¹⁰⁷. Jo, det var Kadavret af en Selvmorder, han havde tjent paa Ingvorstrup og — — —

(511) Erik: Og ham grov I ned i Haven her?

(512) Niels: Morten blev gal. ”Slaar han dig med Spade?” sagde han, ”saa vil vi spille den Guds Mand et Puds”. Om Natten fik vi den døde op og trak ham i mine Klæder og gav ham et Kvask med Spaden tværs over Gefæset¹⁰⁸. Og Morten han lavede den helt kontant¹⁰⁹, listede sig op og tog Præstens den grønne ud af Kammeret, mens han sov, trak i den og slæbte Karlen fra Skoven over til Haven og kulede¹¹⁰ ham ned og smak¹¹¹ Kjolen ind i Sovekammeret igen. Jo, den var spekuleret storartig¹¹² ud af Morten. Fik han nogen Fornøjelse af det?

(513) Hr. Jens: Hvad saa med dig?

(514) Niels: Mig gav Morten en Pose Dalere og saa af sted til Holsten med mig. Det var jo mange Penge. Væk er de, og skidt med det! Jeg var paa Ingvorstrup i Formiddags. De jog mig ud. Ingen kendte mig, og Morten var død, de sagde af Brændevin, det er jo en skønnere Død end saa mange. I sagde mig ingenting om Hr. Søren. Er han da ogsaa død?

(515) Erik: Sig ham ikke noget. Fly¹¹³ ham Penge og faa ham til Holsten igen.

(516) Hr. Jens: Jo, sandelig skal her tales. Du spørger, om Hr. Søren er død. Ja, hans Hoved blev skilt fra hans Krop paa Galgebakken for det Helvedes Paafund, du og din Bror satte i Værk.

(517) Niels: Jøsses!

(518) Hr. Jens: Han hviler nu i Abrahams¹¹⁴ Skød og faar Bod og Balsam af de hellige Engle. Men din Bror, hvor tror du han er? Og du selv, ydmyg dig for Naadens Trone for din Del i den Onde Gerning, at du ikke skal ende i Pinestedet som han.

(519) Niels: Ja, ja, det er godt nok. En havde jo ikke tænkt — — — nej, det havde En ikke. Men ossensaa — Morten og Hr. Søren var to Alen at eet Stykke, to haarde Halse, det var ikke Hr. Sørens Skyld, jeg ikke laa død.

¹⁰⁷*Himmelhund*: Fra tysk. Ordet betegner en snedig, dygtig eller heldig fyr: en gavtyv. [ODS]

¹⁰⁸*Gefæset*: Ordet er en spøgefuld omdannelse af ”fjæs” påvirket af det tyske låneord ”Gesigt” (egentlig ”Gesicht”: ansigt). [ODS]

¹⁰⁹*kontant*: Jf. fransk ”comptant”. På Lolland-Falster, hvor Munk er født og opvokset, kan ordet ”kontant” betyde snarrådig, slagfærdig. [ODS]

¹¹⁰*kulede*: I denne sammenhæng en kunstig, større fordybning i jorden, en grav eller grube: ”nedgravede”. [ODS]

¹¹¹*smak*: En ældre, stærk bøjningsform af verbet ”at smække”. [ODS]

¹¹²*storartig*: Det samme som storartet efter tysk ”(groß)artig”. [ODS]

¹¹³*Fly*: Bruges her i betydningen ”at give”. [ODS]

¹¹⁴*Abrahams*: Bibelsk central figur i det Gamle Testamente (1 Mos. 11-25), hvor han fremstilles som den ældste stamfader til Israels folk. Abraham og bl.a. Isak og Jakob hører til patriarkerne, der blev forfædre til Israels tolv stammer. [DSD]

- (520) Erik: Det kan koste dig din Hals, naar det her kommer op.
- (521) Niels: Det kan det vel ikke. Naa ja, saa lad det *det*. En har oplevet saa meget i Ens Levedage. Saa det kom En vel ogsaa over. Men hvad Fornøjelse har de høje Herrer af *det*? *Min Hals gør jo ikke Hr. Søren hel. Maa jeg ikke heller rejse min Vej igen? Men det vil der Penge til. Det er det værste.*
- (522) Erik: Skynd dig bort herfra og tal ikke til noget Menneske. Her har du ti Rigsdaler.
- (523) Niels: Ti Rigsdaler. Jeg har ikke set en Daler i mange Aar. Saa siger jeg mangfoldigt Tak. Der er dog ikke noget saa galt uden det er godt for noget. Nu har jeg Penge paa Lommen hvad? Hils Jer Kone, Herredsfoged. Hun har holdt sig godt. Det er da vist, hun har. Ja, og saa Farvel. Men aah endda, at det tog den vej med Hr. Søren. Ja ja. Det kan være, de Døde har det nok saa godt som de Levende (*lunter af*) . (*de to Mænd sidder og ser paa hinanden.*)
- (524) Hr. Jens: Kan det passe. Har vi virkelig oplevet det?
- (525) Erik: Uskyldig. Han var altsaa uskyldig. Og mig var det, der dømte ham.
- (526) Hr. Jens: Forstaar man Guds Veje. Sendtes den grufulde Ulykke ham maaske til Frelse for hans Sjæl?
- (527) Erik: Rejste man Sagen igen, saa kunde man faa ham frikendt. Saa laa Hr. Søren med Ære og rensat i sin Grav.
- (528) Hr. Jens: Der kommer Jomfru Mette. Hvad mener I? Skal vi tie ogsaa til hende?
- (529) Erik: Vil I tale med hende. Jeg kan ikke. Jeg magter ikke at ... Jo, det er mig, der skal gøre det. Jeg *vil* kunne. Og jeg kan. Vil I lade mig ene med hende?
- (530) Hr. Jens: Ja, gerne. Men I maa sige hende det varligt.
- (531) Mette: Gaar det bedre med Herredsfogeden?
- (532) Hr. Jens: I maa hellere spørge ham selv. Han staar histhenne, hos Roserne (*gaar*) .
- (533) Mette: Hvordan gaar det? I grunder saa dybt, synes mig.
- (534) Erik: De er borte, vore Roser.
- (535) Mette: Vore?
- (536) Erik: Kan I huske, I plukkede mig en engang.
- (537) Mette: (*med et lille Suk*) Nej, det er for længe siden.
- (538) Erik: Otte Dage efter stod da ellers vort Jaord. Den Dag husker I dog endnu? (*Mette ser ned.*) Der skete noget her i Haven før.
- (539) Mette: Dengang I blev daarlig?
- (540) Erik: Der stod pludselig for mig ....
- (541) Mette: Nej, hvad nu? Hvad stod der pludselig?
- (542) Erik: Bliv ikke saa forskrækket. Nej, nej, der var intet. Jeg vilde bare sige, bare have sagt: der stod pludselig — for mig saa meget fra gamle Dage — — jeg var ikke stærk nok til det, der blev krævet af mig dengang. Jeg skulde have taget vor Skæbne i mine Hænder. Det var Synd af mig, da havde meget været anderledes.

- (543) Mette: Tror I?
- (544) Erik: Jeg lod det blive ved Jert Afskedsord. Jeg glemmer det aldrig — saa smukt, og dog har det pint mig i 20 Aar: ”Farvel nu, min Hjerteven. For vi ses aldrig mere.” — *Jamen vi saa’s dog.*
- (545) Mette: Det var ikke med min Vilje. Jeg fik mit Hjem hos Hr. Jenses.
- (546) Erik: Og jeg fik intet Hjem.
- (547) Mette: Saadan skulde det vel være, Herredsfoged.
- (548) Erik: Maaske skulde det netop ikke. Er det for silde at gøre det om?
- (549) Mette: Nu er livet gaaet for os. Og I ved jo ogsaa, hvem jeg er Datter af.
- (550) Erik: Jeg er en svagelig Mand og en svag Mand. Men ingen kan vel gøre sig stærkere end han er. Og dog maa jeg ringeagte mig selv, saa jeg synes, der er ingen større Brøde¹¹⁵ til end at være svag. For hvis de, der vil det gode, ikke var saa svage, fik Ondskaben ikke den Magt.
- (551) Mette: Men bliver I syg igen? I ryster jo over hele Kroppen.
- (552) Erik: I siger, jeg ved, hvem I er Datter af. Ja, det ved jeg, I er Datter af en uskyldig Mand, der blev dømt til Døden af mig.
- (553) Mette: (*griber for sig*) I siger det, som om — —
- (554) Erik: Der stod et Vidne her foran Hr. Jens og mig, et Vidne fra dengang, han fortalte os, hvordan det var gaaet til — din Far var uskyldig, han faldt for et Anslag af den onde Morten Bruus.
- (555) Mette: Hvad siger du? Far uskyldig? Jeg sagde det jo. Jeg har jo sagt det hele Tiden. Alligevel — hvor gør det godt at høre det. Erik, Erik, hvor gør du mig glad.
- (556) Erik: Og det var mig, der dømte ham. Alle beviser var der jo. Jeg kunde ikke dømme anderledes. Og dog skulde jeg have været stærkere og revet Masken fra Løgnens Ansigt.
- (557) Mette: Jeg vidste ikke, et Menneske kan blive saa glad. Aa Tak, kære Gud i det høje. Tak! Inderlig Tak! Det er, som jeg ser igennem Himlen. Deroppe staar Far hos Mor.
- (558) Erik: Men jeg? Hvem kan tilgive mig Synden, at jeg var svag. Ham kan jeg ikke gaa til. Og hvem andre kan gøre det? Hvordan skal jeg leve videre nu?
- (559) Mette: Hvem der kan tilgive dig. Jo, Erik, jeg tror, jeg kender en der kan.
- (560) Erik: Der er kun een. Og vil den ene saa gøre det? Er det muligt, Mette, du vil? Tør jeg tro, du vil lade Naaden gaa for Retten?
- (561) Mette: Erik, min Ungdoms allerkæreste eneste Ven. Kan du huske, Far ikke kunde velsigne os, fordi hans Hænder var bundne? Kan du ikke mærke, at nu er de fri.

---

¹¹⁵Brøde: Betegner en handling, hvorved man forser sig alvorligt, en overtrædelse eller skyld. [ODS]

(562) Erik: Tak, Mette, Tak! Dufter her ikke af Roser alligevel? Kom! Lad os søge! Maa-
ske der alligevel, ligesom dengang, kunde være een tilbage endnu af Rosenfloret fra
din gode Mors Dage.